

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

(Втора Сесия)

ХСУІ ЗАСЪДАНИЕ, ВТОРНИКЪ 9 ДЕКЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на Сукнарова. — Начало въ 1 часъ послѣ пладнѣ.

Председатель: (Звъни.) Ще се чете списъка на депутатитѣ.

Секр. В. Радославовъ: (Чете списъка.) Вчера отсъстваха: Христо Стояновъ, Икономъ п. Тодоръ, Н. Даскаловъ, Расолковъ, Д. Кузмановъ, И. Ковачевъ, Каранетровъ, Горбановъ, Стоянъ Брънчевъ, Д-ръ Молловъ, Т. Балабановъ, Климентъ Браницки, Атанасъ Храновъ, Г. Тишевъ, Д-ръ Браделъ, Г. Кировъ, Д-ръ Антоновъ, Т. Бурмовъ, Михайловский, Г. Цанковъ, Начевичъ, Т. Станчовъ, Ат. Костовъ, Кънчо Жековъ, Д. Бърневъ, Мехмедъ Байряктаръ, Стефанъ Поповъ, В. Поповичъ, Хафъзъ Билалъ ефенди, Ахмедъ Идризоглу, Симеонъ Митрополитъ Преславский, Болѣрскій, Т. Икономовъ, Есадъ Ахмедовъ, П. Черневъ, Ив. Стояновъ, Н. Стойчовъ, Десевъ, Калчо Симеоновъ, Стоилъ Поповъ.

Председатель: Отъ 172 деп. отсъствуватъ съ касиранитѣ 55, 117 присѣствуватъ, има повече отъ половината и засѣданието се отвара. Ще се чете 92 протоколъ.

Секр. В. Радославовъ: (Чете 92 протоколъ.)

Председатель: Имали нѣкой да забѣлѣжи върху

92 протоколъ? (Нѣма. Внесенъ е законопроектъ за Върховната смѣтна палата.

Секр. В. Радославовъ (Чете): Господину Председателю на II. Обикновено Народно Събрание.

По заповѣдъ на Негово Височество имамъ честь да внесе на разглѣждане въ Народното Събрание законопроектъ за Върховната смѣтна палата.

Министръ на Финанситѣ Каравеловъ.

Главенъ Секретаръ Каранфиловичъ.

Началникъ на Отдѣлення Бракаловъ.

(Чете):

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за

Върховната смѣтна палата.

1. Върховната смѣтна палата контролира изпълнението на бюджета по всичкитѣ отрасли на управлението (ср. § 105 Конст.).

2. Верховната смѣтна палата състои отъ председателъ, шестъ члена, дѣлопроизводителъ и канцелярия по штата.

3. Председателя, членоветъ и дѣлопроизводителя по представленіе отъ Министерския Сѣвътъ се назначаватъ отъ Князя за три години.

4. Служащитъ въ Верховната смѣтна палата не могатъ да бѣждатъ членове на Народното Сѣбрание, нито пакъ да занимаватъ каквато и да е друга служба.

5. Отчетнитъ вѣдомости и книги на всичкитъ правителствени учреждения заедно съ приходо-расходнитъ документи слѣдъ разгледаніето имъ по установения редъ отъ Министерството на Финанситъ, внасятъ се въ Верховната смѣтна палата за прѣвѣряване.

6. При прѣвѣряването на смѣткитъ, Верховната смѣтна палата, ако намѣри нѣкакво злоупотребление, възбужда сѣдебно преслѣждане противъ виновнитъ чрезъ надлѣжното министерство.

7. Верховната смѣтна палата представлява на Народното Сѣбрание подробенъ отчетъ за изпълненіето на бюджета, ако тоя послѣдния е вече ликвидиранъ.

8. Ако ли бюджета не е още ликвидиранъ, Верховната смѣтна палата представлява отчетъ само за изпълненитъ статии.

9. Верховната смѣтна палата заедно съ Министерството на Финанситъ е длѣжна да изработи подробенъ Уставъ за реда на контрола и дѣлопроизводството.

Забѣлѣжка. Тоя Уставъ, като се утвърди отъ Князя, влиза въ сила, до като се внесе въ Народното Сѣбрание за окончателно разгледаніе и одобрене.

Штата за служащитъ въ Верховната смѣтна Палата.

		франк.	с.
1	Председателъ въ годината . . .	9000	—
6	Члена и дѣлопроизводителъ — по 7000	49000	—
	Канцелярски	15000	—
	За помѣщение, отопл. и освѣщ.	4000	—
		77000	—

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисляхъ да представи подробенъ законъ, но се бояхъ, че не ще има време сега да се обмисли. За това сега предлагамъ само единъ кратъкъ законъ, който Нар. Сѣбрание да го даде на една комиссія да го разгледва. Може да се даде даже на бюджетарната комиссія.

Грънчаровъ: Наистина законътъ е кратъкъ, но е отъ голѣма важностъ и понеже нѣма сега, както каза г. М-ръ да се приготви нѣщо друго, то азъ мисля не да се даде на една отъ сѣществующитъ комиссии, но да се избере нова комиссія, членоветъ на която да могатъ по скоро да свършатъ и по добръ работата. Въ този проектъ ще бѣде нужно да се прибави нѣкой членъ за избираніето членоветъ въ контролната палата. Именно предлагамъ да се избере

една комиссія отъ 3 души и то такива, които разбиратъ работата.

Дюкмеджиевъ: Азъ пъкъ мисля, че комиссията която бѣше за общинския законъ е свършила работата си и вижда се, че тя състои отъ такива лица, които доста добръ могатъ да вникнатъ въ този законъ; за това съмъ на мнѣніе той да се възложи на сѣщата комиссія, защо да избираме друга.

Паничерски: Азъ нѣмамъ нищо противъ мнѣніето на г. Дюкмеджиева, но трѣба да знаемъ, че тая комиссія има това зло, гдѣто състои отъ десетина души. За този законъ, като предлѣжи по голѣма сериозностъ, не ще бѣде удобно, ако комиссията бѣде отъ талкова души, които едва ще могатъ да се събиратъ. За това и азъ мисля 3 души сѣ достаточни.

Председателъ: Приема ли Нар. Сѣбрание да се избере комиссія за закона за Верховната смѣтна палата отъ 3 души? (Приема се.) Който не приема да си дигне ржката? (Меншество) Вишегласието за, 47 сж противъ; слѣдователно предложението на г-на Грънчарова се приема. Какъ желае Нар. Сѣбрание по явно или по тайно гласуване да се избере? (По явно.)

Свящ. Радевъ: Азъ предлагамъ за членъ въ тѣзи комиссія г. Недѣлковича (Приема се.)

Савва Илиевъ: Азъ предлагамъ г. Грънчарова. (Приема се.)

П. Станчовъ: Предлагамъ д-ръ Антонова. (Приема се.)

Василь Радославовъ: Преди да захванемъ дневний редъ, имамъ да кажа нѣколко думи. Всѣкий отъ г-да депутатитъ, когато се четеше тронното слово на Негово Височество, е видѣлъ, че между друго тамъ се изброяватъ нѣкои важни въпроси, които имаха да се предложатъ на народното представителство за обмислюване и разгледаніе. Между тѣзи въпроси бѣше и въпросътъ за желѣзницитъ. Два мѣсеца вече се изминаха, и срокътъ на сесията приближава да се изпълни; но ние върху това не чухме почти нищо. За това вземамъ си свобода да попитамъ за този важенъ въпросъ: Нашето Министерство върху този въпросъ вършило ли е нѣщо или не, и ако е вършило, какво именно? — Този въпросъ е отъ голѣмъ интересъ, и преди да се затвори сесията желателно е, г-да представителитъ да го чуятъ, видятъ и обмислятъ. За това желая Министерството да отговори на народното представителство: върху това дѣло занимавало ли се е, изучавало ли е нѣщо, и какво именно? —

М-ръ Каравеловъ: Истина, както каза г-нъ Радославовъ, че въ тронното слово бѣше казано това, и всички помнимъ, че когато отговори Нар. Сѣбрание на тронната рѣчь, призна, че този въпросъ е сериозенъ и че трѣба правителството да обърне върху

него внимание. Азъ нѣма да разисквамъ въпросътъ, до колко ни сж нуждни или не желѣзницитѣ; защото всички признаваме, че България не може да бѣде оградена съ китайска стѣна, тъй щото на една страна да стои Европа, а на друга Цариградъ; но ние щѣмъ не щѣмъ, трѣба на всѣкий начинъ да помислимъ за желѣзницитѣ. За този въпросъ правителството е мислило доста време; и като е мислило колко скъпи ще станатъ желѣзницитѣ на страната и понеже работата е за интернационалний интересъ, да се съедини Европа съ Цариградъ презъ България, — тогава не може ли да стане една такава желѣзница, която ще бѣде ползвна за самата страна и за европейската търговия, която ще преминува презъ нашата страна? Но преди да рѣшимъ за една линия трѣба да помислимъ и за всичкитѣ други линии, които ще се градятъ, но послѣ да станатъ такива, щото да бѣдѣтъ полезни за отечеството ни. Ако да не постѣпимъ сега така, то може би подиръ нѣколко години да бѣдемъ свързани отъ такива условия, които да ни прѣчатъ да правимъ тѣзи, или онѣзи линия, която би могла да бѣде ползвна за насъ. Слѣдователно трѣба да се направи цѣла мрѣжа на всичкитѣ линии въ България; ако и да се не рѣшава сега, коя линия трѣба да се направи по напредъ, и коя по късно. Освѣнъ това, като ще стане желѣзницата за страната ни доволно скъпа, то трѣба да се удовлетвори всичкитѣ части на България. Правителството мисли, да изучи това, и ще моли Нар. Събрание да му даде едно пълномощие, за да изучи и начертае мрѣжата. Преди всичко мисля, че за нашата страна ще бѣде ползвно, ако можемъ да съединимъ нашата столица съ желѣзници, които ще отиватъ къмъ Дунава. София всѣкога е играла голѣма роль въ Българската история и е много важенъ пунктъ на Балканский полуостровъ — старий Сръдець; — тъй щото можемъ да кажемъ, че освѣнъ София и Едрене нѣма ни единъ другъ пунктъ въ всичкий Балканский полуостровъ по сгоденъ да стане центръ на желѣзницитѣ; нито Пловдивъ, нито друго нѣкое мѣсто не е тъй сгодно. За това, ако се съедини София съ Дунава, трѣба да се съединятъ така, щото да се съединятъ Западнитѣ части на България съ Вѣсточнитѣ. Приблизително направлението на тѣзи желѣзници ще бѣде: Русчукъ — Търново — Севлиево до София презъ Орханійския Балканъ, или презъ друго нѣкое мѣсто, което ще покажатъ тѣхническитѣ условия за по сгодно, и сжщо пакъ да се свързатъ Западнитѣ части на България — именно Видинъ съ София. Освѣнъ това трѣба да се мисли, че София ще се съедини съ Цариградъ отъ тука, и послѣ пакъ отъ тука за Солунъ. Слѣдователно желѣзницата ще върви до Кюстендилъ и освѣнъ това ще върви една линия отъ Търново за Ени-Загра. Това е горѣ долу мрѣжа, която мисли

правителството да разглѣда и да види ще ли бѣде сгодна или не, и до колко ще бѣде въ икономическо отношение ползвна или вредителна, и послѣ, когато изучи този въпросъ, ще предложи на Нар. Събрание тѣзи или онѣзи линия, която ще бѣде ползвна за насъ, и която ще бѣде свързка, която да съединява Европа съ Цариградъ. — Имамъ да забѣлѣжа, че до сега, нито въпросътъ за варненската желѣзница не сме рѣшили; послѣ ще кажа, че никакво задължение не сме давали, нито ще ги даваме за напредъ безъ санкцията на Нар. Събрание, когато ще изучимъ каква линия ще бѣде ползвна за Княжеството, тогава ще ги дадемъ за разискване на Нар. Събрание.

В. Радославовъ: Разясненията, които даде г-нъ Министръ, мож да кажа, не сж много хубави; но намъ предлѣжи да поиспитаме да ли дѣйствително сж хубави и да ли заслужаватъ това име. Мрѣжата, която предложи г-нъ Министръ, че има да стане въ нашето отечество, трѣба да видимъ принася ли нѣкоя полза, и каква полза принася на отечеството. За исчисление на тѣзи полза разбира се че се изисква по основно и по точно изслѣдване. Именно и Правителството това усѣща и предлага на Нар. Събрание да му даде нѣкои пълномощия да испита тѣзи нѣща. Това азъ разбрахъ, че иска. Пълномощие както предложи г-нъ Министръ е да се испита тѣзи мрѣжа, която ще премине отъ една страна презъ отечеството, отъ Русчукъ, Търново, Ени-Загра и отъ Русчукъ, Търново, София и която да съедини отъ друга страна западна Европа съ Цариградъ. Азъ мисля, че г-да представителитѣ въ сжщо време сж длѣжни да се погрижатъ да разбератъ по основно този въпросъ или да се разиска за него сега, когато се отвори тѣзи дума, за да можемъ да си съставимъ понятие и да расчистимъ онѣзи мѣгла, която го покривала до сега и да се обясни въпроса до нѣгдѣ.

М-ръ Славейковъ: Запитванието на г-на Радославова дѣйствително иде малко назадъ, когато имаше другъ въпросъ, но при всичко това, то закача тѣзи струна, която всѣкога депутатитѣ отъ Нар. Събрание бѣха готови да стегнатъ. Помни Нар. Събрание, че миналата година въ качеството на предсѣдателъ, азъ тоже направихъ запитвание върху тозъ въпросъ, за който съ голѣмо удоволствие видѣхъ, че стои въ тронното слово, като най важенъ т. е. въпросътъ за желѣзницитѣ. Азъ съмъ увѣренъ, че всичкото Събрание и всѣкий отъ насъ е мислилъ върху това нѣщо; но като не е можалъ никой самъ да си разясни и да рѣши тозъ въпросъ въздържалъ се е всѣкий да представинѣщо по тая частъ. И ето ние се намираме въ навечерието на тая сессия, а въпросътъ се е отлагалъ днесъ за утрѣ, защото изисква едно по добро изуч-

вание. Но както всѣкий отъ насъ е мислилъ, тъй сѣщо и министерството е мислило върху този важенъ въпросъ. Има една пословица, която казва: „за насъ кола, за гърцитѣ гимия.“ но желѣзницитѣ оставятъ назадъ и колата и гимията, и когато сме една частъ отъ Европа, не можемъ да останемъ безъ да помислимъ за това нѣщо. И трѣбаше да мислимъ, защото преди да се рѣши: да ли да разискваме ние този важенъ въпросъ и да видимъ имаме ли нужда отъ желѣзници или не, нашитѣ задължения наложени намъ отъ Берлинския трактатъ, изискватъ да се направи нѣщо по тая частъ. Нашитѣ съсѣди по напредъ ни каратъ да вземемъ да премислимъ върху този въпросъ, и дѣйствително М-вото до нѣйдѣ е разсѣдило върху него, но мисля, че не се е приготовило още до толкова, щото да може да дойде въ единъ даденъ случай и да заяви: какъ трѣба да се направи. Този въпросъ изисква може би и отъ насъ единъ отговоръ. Тѣй като М-вото е правило до сега размисления, трѣба да знаемъ да ли е мислило за нашитѣ задължения, които имаме къмъ Европа и да ли е мислило за онова, което ще бѣде въ интереса на страната ни? Защото ние сме длъжни и първото да мислиме като наше задължение и второто — като наша собственостъ. Нѣколко разговори сѣ станали именно върху това, че трѣба да се взема въ съображение не само това, което се изисква отъ Европа, но и онова, което изискватъ интереситѣ на държавата ни. Върху този послѣдний случай мислило се е за една таква мрѣжа, която да свърже тѣсно всичкитѣ страни на нашето отечество; и ако интереситѣ на Европа изискватъ да стане презъ България единъ транзитенъ пътъ, то и нашитѣ интереси иматъ своята тежестъ въ този въпросъ. Зарадъ туй, когато е мислило М-вото да направи единъ транзитенъ пътъ за съсѣдитѣ си, въ сѣщото време е мислило какъ ще бѣде по добръ и за нашата държава. Министерството е мислило това, което каза г-нъ М-ръ на Финанситѣ т. е. да се направи мрѣжата така, щото да може да бѣде единъ транзитенъ пътъ, а въ сѣщото време да свързва всичкитѣ, даже най далечнитѣ страни на нашето отечество. Чини ми се, че интересната минута настава, и ако и да не ще можемъ сега да се произнесемъ — макаръ, че всѣкий за себе си е мислилъ частно, а М-вото за общата страна — но все пакъ както и да е мислило Нар. Собрание по тая частъ, трѣба да се възложи едно пълномощие на Министерството за да испита въпросътъ по добръ. Трѣба въ изучаването да се узнае искусственната частъ, а ние можемъ да премислимъ до толкова: какъ могатъ да се свържатъ линиитѣ по добръ. А какъ могатъ да станатъ желѣзницитѣ по добръ, това не е до толкова наше знание; но това трѣба да се изучи

отъ специални по тая частъ лица. Азъ мисля, че ако Нар. Собрание възложи на Министерството да изучи и да испита този въпросъ, то ще бѣде едно дѣло, което въ бѣдѣщата сесия ще го имаме на разгѣждане. Сега само едно мисля, т. е., ако Нар. Собрание има това довѣрие да възложи на Министерството да испита тая мрѣжа, която е нѣщо отъ най важнитѣ и най интереснитѣ за нашата страна въобще, а въ сѣщото време най важна и най интересна за всѣкого отъ депутатитѣ и жителитѣ на Княжеството. Въпросътъ за желѣзницитѣ, г-да, е единъ въпросъ, който скопчева нашата държава съ всичкитѣ други държави на Европа. Въ това отношение различнитѣ интереси се сблъскватъ тъй да кажемъ; но онова, което трѣба да помнимъ най много и което трѣба да имаме предъ видъ е интересътъ на нашето отечество, и зарадъ туй изисква се много по голѣмо изучаване. Азъ мисля, че се е говорило вече въ камарата за този въпросъ, и сега пакъ забѣлѣжвамъ, че въпросътъ за желѣзницитѣ е таквъ, който може да направи едно щастливо бѣдѣще на една държава, но може и да я закопае. При тази важностъ на този въпросъ трѣба да предоставимъ на М-вото онова довѣрие, което трѣба да имаме къмъ него, за да може да изучи този въпросъ по предложената, както чухте мрѣжа. (Гласове: съгласни.)

М-ръ Каравеловъ: Азъ искамъ малко да разяснимъ запитването на г-на Радославова. Първо, въпросътъ бѣше принципиаленъ, т. е. до колкото ще може желѣзницитѣ да бѣдѣтъ полезни. Въ това отношение има да кажа, че желѣзницитѣ, като желѣзници не могатъ да бѣдѣтъ вредителни, като въобще отъ всѣкакви пътища има нѣкаква полза. Но въпросътъ е, че за всѣка желѣзница се харчатъ капиталитѣ и за това трѣба да се испита: ще ли тия капиталитѣ, които се похарчатъ, да искаратъ проценти, както слѣдва? За това трѣба да се изучатъ и материалнитѣ срдѣства на страната. Въобще всѣка желѣзница освѣнъ полза не може да принесе друго; но въпросътъ е толкова по махненъ, защото ще се харчатъ пари, и за това казахъ, че догдѣто не изучимъ въпросътъ фундаментално, не можемъ нищо да рѣшимъ. Ние трѣба да изучимъ, а и да направимъ цѣлата мрѣжа, а послѣ може да се рѣши за една частна пруга. Освѣнъ това, ние трѣба да размислимъ за всѣка линия особно, каква полза ще принесе, ако мине отъ тамъ или отъ тамъ, па макаръ да не правимъ всичкитѣ линии на единъ пътъ, или да ги не правимъ за сега. Ако напр. при Русчукъ ще правимъ мостъ, то можемъ да поискаме щото и ромънското правителство да вземе участие, като тоя мостъ ще служи и на двѣтъ държави. Разбира се, че това нѣщо може да стане подиръ 20 30 40 или 50 год.,

а не сега. Ако правимъ желѣзница до Видинъ, тамъ тоже се изисква мостъ, и ние трѣба да размислимъ какъ да построимъ тогавъ и какво настроение ще иматъ другитѣ държави въ такъвъ единъ случай спрямо насъ. За една държава интересътъ го изисква, щото желѣзницата да върви по едно направление, а въ друга — по друго; но ние трѣба да помислимъ каква мрежа би била най-сгодна за насъ въ всѣко отношение; защото нашата държава ще харчи и ще трѣба да гарантира и по тая причина трѣба да се ползватъ всичкитѣ граждани отъ желѣзницитѣ. Оная мрежа, която казахъ е приблизителна, но не е окончателно рѣшена; азъ казахъ линия Русчукъ-Търново-София, и Видинъ-София, но разбира се, че нѣма два пъти да рѣжимъ Балканътъ, тѣ трѣба да се съединятъ отвѣдъ Балкана. Послѣ София - Вакарелъ и София-Кюстендилъ. Какъ ще ни позволятъ нашитѣ финансови сръдства за да построимъ тѣзи линии, това не можемъ да кажемъ, защото до сега още никой не е изучилъ материалното положение на България. Ние искаме отъ Нар. Събрание пълномощие за тѣзи цѣли, и може би до нѣкоя степенъ, да успѣемъ да свържимъ Европа съ Азия. Но попереди трѣба да проумѣемъ, да ли желѣзницата, която ще свързва двѣтѣ страни на свѣта ще бѣде полезна за нашата държава, която харчи пари за гаранция. (Гласове: исчерпано е!)

Стамболовъ: Въ сегашното засѣдание, както видите, г-да, се разисква единъ такъвъ въпросъ, който може да има значение за нашата държава, като единъ мостъ, който ще я подигне на по висока степенъ въ материално отношение и ще я унапреди въ културно отношение. Азъ всѣкога съмъ бикъ на мнѣние, че желѣзнитѣ пѣтища, не могатъ да бѣждатъ вредителни за държавата, но че ще я подпомогнатъ да се развие въ нравствено, търговско, икономическо и културно отношение. Ние видиме Европа, какъ отива отъ денъ на денъ прогресивно напредъ. А за да върви единъ народъ напредъ, трѣба да има пѣтища и училища, които сѣ двѣ основи, на които може да върви една държава напредъ, и може да стане силна и полезна както за себѣ си, така и за околнитѣ народи. Предъ насъ предстои да рѣшимъ въпросътъ: да ли трѣба извѣстни пѣтища да минатъ презъ тукъ или тамъ, и да ли трѣба да минуватъ презъ това или онова мѣсто; защото колкото по добръ опредѣлимъ точкитѣ на пѣтищата, толкова по голѣма ще бѣде и тѣхната полза.

Азъ не бѣхъ отъ начало въ засѣданието за да чуя запитванието на г-на Радославова, но струва ми се, че се говори за такава мрежа, която да съединява Русчукъ-Търново-София, Видинъ-София, и Русчукъ-Търново-Енизагра. Тѣжъ мрежа сега да направимъ, струва ми се, че не сме въ състояние; и на-

шитѣ финанси не ни позволяватъ, щото толкова грамадно число пѣтища да захванемъ въ едно и също време. Но ние трѣба да мислимъ изобщо: когато даваме една линия на една компания подъ извѣстни условия, трѣба да премислюваме: да ли ще се намѣри друга компания, която би могла да направи друга една линия пакъ съ сгодна цѣна. Може би да има хора или компании, които да предлагатъ да направятъ линията: Русчукъ-Търново-Енизагра, но може би тѣзи хора или компании да не се съгласятъ да направятъ линията: Търново-София или София-Филибе. Зарадъ туй, тозъ въпросъ е толкова важенъ, щото изисква съзнателно изучаване. За това идеята да се възложи на правителството да изучи и испита тозъ въпросъ и да узнае коя компания и подъ какви условия може да направи тѣжъ или онѣжъ линия, е превъсходно умѣстна. На Нар. Събрание ще предстои такъвъ важенъ въпросъ може би въ 15 или 20 год. по единъ пътъ. Тозъ въпросъ не е отъ по малка важностъ, отъ колкото единъ въпросъ за миръ или война.

Понеже въпросътъ за желѣзницитѣ е единъ отъ първитѣ въпроси, за това азъ съмъ съгласенъ, ако обича Нар. Събрание, да се натовари правителството съ изучаването на тѣжъ мрежа, която е най-добра въ политическо и икономическо отношение и да узнае: кои компании и подъ какви условия предлагатъ и послѣ да представи рапортъ на Нар. Събрание придруженъ съ контрактитѣ за да ги подобримъ. Слѣдъ това да се захванатъ да се правятъ пѣтищата отъ тукъ до тукъ или отъ тамъ до тамъ. Разбира се, че не могатъ да се захванатъ отъ другадъ освѣнъ отъ Дунава, защото пѣтищата трѣба да се захванатъ или отъ тамъ, гдѣто има свършена желѣзница и да се продължаватъ на вжтрѣ, или да се захващатъ отъ природенъ пътъ, както е напр. Дунава, по който да могатъ да се доставятъ машини рейлсове и други потребни материали за желѣзницитѣ.

Азъ ще свърша тѣзи моя рѣчь, като моля правителството да изучи по скоро тозъ въпросъ и да ни представи изученото въ пълна форма съ всичкитѣ слѣдствия; и ако е възможно да се свикаме за тозъ въпросъ въ една извънредна сессия, ако Н. Височество намѣри това за добръ.

Дюкмеджиевъ: Г-да! отъ обясненията на г-на Министра на Финан. и г-на Стамболова виждаме, че наистина тозъ въпросъ е най-важенъ и желателно е да не се рѣшава тѣй легко и скоро. Зарадъ туй, както каза г. Министръ, да се изучи въпросътъ и да се взематъ най-добритѣ икономически и политически за страната мѣрки. За това азъ мисля, че ще бѣде по добръ да опълномощимъ правителството за да изучи и испита: кои пѣтища сѣ най-добритѣ отъ къмъ всѣко едно отношение и да представи въ

бджцата сессия резултата на своето изучаване, когато Нар. Събрание може да се произнесе окончателно. Разбира се, че може да бжде една линия по ефтина, но друга може да бжде по полезна за нашето Княжество и всичко това трѣба да се вземе въ внимание. Зарадъ туй азъ мисля, че не трѣба повече да разискваме, но да се произнесемъ: давали се пълномощие на правителството, за да взематъзи мѣрки и да ги представи въ бджцето Събрание.

Предсѣд.: Думата има г. Паничерски.

Паничерски: Свършенъ е въпросътъ и нѣма какво да говоря.

Предсѣд.: Тогава давамъ на гласоподаване предложението.

М-ръ Каравеловъ: Да. Предложението, което е направило правителството на Н. Височество.

Предсѣд.: Давамъ на гласоподаване предложението, което е направило правителството, т. е. опълномощава ли Нар. Събрание правителството да вземе на себе си и да изучи представената мрежа, както я е начърталъ г-нъ Министръ на Финансите и слѣдъ като я изучи, да я представи въ бджцата сессия за утвърждение на Нар. Събрание? (Приема се). Който не приема това предложение да си дигне ръката. (Никой не дигна). Значи, приема се.

Свящ. Григорий Бобошевский: Както казахъ и снощи, моето запитване е свършено кратко. (Чете го).

Питамъ и искамъ да зная, коя е причината, гдѣто се не испроважда войска на юго-западната граница въ Княжеството ни, именно въ Кюстендилски окръгъ, въ бобошевската околия, която обема пространство около тридесетъ часа, гдѣто има 20 поста, а се държатъ само отъ 12 души жандаре. Туй е моето скромно запитване, за което желая по скоро да ми се отговори.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ предговорившии иска да ме пита, защо не проваждамъ войска на границата. Наистина Министерството на Вжтрѣшнитѣ работи е натоварено да се грижи за добрий редъ и спокойствието на земята и то има за това срѣдства, именно жандармерия, но щомъ не стигатъ тѣ да държатъ спокойствието въ страната, тогава поисква помощъ отъ Военния М-ръ да даде войска. До сега такъва нужда не се е видѣла, но крайнѣй мѣръ отъ какъ съмъ станалъ М-ръ на Вжтрѣшнитѣ Работи не сме видѣли такова нѣщо, но струва ми се, че негова милость взема за причини това, като вижда на турската страна тур. войска, че мисли защо да нѣма и наша войска. Защо стои тамъ тур. войска, не зная, но наша войска не сѣди на границата, защото м-вото не е видѣло нужда отъ военна помощъ и второ не може Военния Министръ да дър-

жи войска, както държи Турция по границитѣ, защото турската служи 10 години, а нашата само 2 год. Ако се распредѣли да сѣди по границата за нищо и никакво, ще каже не ще да се научатъ нищо. Ако има опасностъ или нужда, тогава ще стои, както цѣло лѣто бѣше по балканиитѣ на Источна България. Тамъ имаше неизбѣжна нужда, а таквазъ сега на тур. граница се не вижда. Може да се чуе оплакване, че жандаритѣ сж малко, но за това се взеха мѣрки и жандармерията ще се увеличи на тур. граница. Азъ пакъ ще поразговоря съ Военния М-ръ и ще видимъ какво можемъ да направимъ. Но колкото за войската, не може да стои на границата, защото тогава не може да се учи. Ако има опасностъ, тогава е друго нѣщо.

Свящ. Бобошевский: При другитѣ думи, които искаха г. М-ръ, забѣлѣзвамъ и тая, че такава нужда не се е видѣла. Ако да нѣмаше такова нѣщо, азъ не щѣхъ да подигамъ такъвъ въпросъ въ Нар. Събрание. Азъ казахъ за юго-западната граница, а не на границата съ Сърбия, Влашко или Тракия, гдѣто зная тамъ съ какви хора граничимъ. Както зная азъ положението на нашитѣ селени, ако искаме да бждемъ справедливи, трѣба да осигуримъ тая граница. Именно защото не виждамъ жителитѣ по тая граница да се наслаждаватъ съ всичкитѣ преимущества на свободата; тѣзи жители даватъ синоветѣ си войници и не се исклучаватъ отъ никакви данъци, а когато съ пушка на рамо обикалятъ редовно границата, питамъ кога ще иматъ време да си донесатъ дърва и брашно? Последната поща ми донесе такива писма отъ тамъ, които ако иска Нар. Събрание, да ги прочетж. Приграничнитѣ села сж се принудили да условатъ подъ думата „граничари“ такива нѣкои нехранимайковци, които знаемъ отъ по напредъ, когато сж избѣгнали отъ Македония въ нашето отечество, тѣ ги условвали съ 300 оки жито и нѣколко оки масло, сирене и т. н. — Преди четири и половина мѣсеца отъ пограничния баталионъ нѣкой Яне отъ Велесъ изъ Македония съ 10 души се завъртѣлъ въ селото Фролошъ слѣдъ распуцанието на баталионитѣ; той остава тамъ и дружината му около него. Тя открадва единъ конь и два вола и ги продава. Г. околийски началникъ въ Дубница проважда 10 пхти жандарми да го уловятъ, но не можахъ. Кметътъ, като дойде въ Бобошево, каза, че не може да го издаде, защото имъ билъ потрѣбенъ. „Ние сме го условили“, казалъ той, „съ толкова жито и масло да ни брани; той има съ себе си и 10 души дружина, която е полезна за насъ“. Азъ не настоявамъ да отиде войска на границата, но тамошниятъ селянинъ като проважда своя синъ войникъ, а пакъ самъ самичакъ да се брани, това не е справедливо, защото трѣба да знаемъ, че постоянно

отъ всѣко село излизатъ по 10—15 души съ пушки на рамо да вардятъ граница. Питамъ каква свобода и какво равенство има за тѣзи жители? Тогава поне тѣ като сж всегда на границата, да сж освободени отъ данѣкъ и да ги наречемъ граничари. Дубница напредъ бѣше окръгъ и имаше до 60 души жандарми, а сега въ двѣ сѣдебни околии стоятъ само 15 души жандари, 12 отъ които държатъ постове. Г-нъ М-ръ каза, че нѣма нужда, но азъ не виждамъ какъ я нѣма. Моля Нар. Събрание да обърни сериозно внимание и моля тоже и г. М-ръ, за да се осигури и тѣзи граница.

М-ръ Славейковъ: При всичко, че е приетъ обичая въ Нар. Събрание, между интерпелаторътъ и М-ра да не се мѣчатъ и други лица, но ще кажа нѣщо, което се основава на размѣненитѣ думи, за пояснение. Азъ бѣхъ, Г-да, миналото лѣто въ тѣзи страна, за която иде разговора. Наистина, тамъ стана едно неспокойствие отъ намалението жандармитѣ. Но не виждахъ, нито пакъ сега виждамъ, нѣкое сериозно заплашване. Ний като новаци въ свободата, боимъ се и обичаме да преувеличаваме работата, а пакъ нѣкой път не взимаме никакъ дѣлото за твърдѣ важно; така щото и едното и другото е доста несправедливо. Ние трѣба да знаемъ, че това мѣсто граничи съ онѣзи жители, които знаемъ отъ напредъ и отъ които за нѣщо добро положително не можемъ да се надѣваме и за това трѣба да бдимъ и да не го оставяме толкова за „аллахааманетъ“. Азъ съмъ съгласенъ и признавамъ даже, че трѣба тамъ да се увеличи жандармерията, но никакъ не е справедливо войската да прави жандармерия, като нѣма достаточни причини, че трѣба да вземемъ нѣкои по явки свѣрски по тѣзи мѣста. Вие сами знаете, г-да, че настоявахме за намалението жандармерията, но не се прие и си остана пакъ сжщото, но на какво основание бившиятъ М-ръ на Вхтрѣшнитѣ Работи намали послѣ жандармерията именно въ дубнишкий и кюстендилски окр. и да направи населението да се стресва, не зная; но вѣрвамъ, че това може пакъ да се поправи, защото нашето М-во има на умъ, именно тая граница, да усигори по добръ. Може да се каже предъ цѣло събрание, че нѣма нужда да се стрескаме, но трѣба винаги да живѣемъ на шрекъ. Трѣба да имаме тамъ не 30 души жандарми, но едно достаточное число, споредъ опасността, която се явява на границата. Дѣйствително турскиятъ гарнизонъ, който билъ по напредъ тамъ 20 чадъра, сега е станалъ до 60 чадъра. Може би не е нищо но трѣба да се знае, защо сж станали отъ 20 на 60? За това и ние трѣба да увеличимъ, ако не чадъритѣ, жандармерията, и то споредъ службата. Правителството това има въ видъ, но всичко не може изведнажъ. Ние благодаримъ на г. Бобошев-

ский, гдѣто дава случай да бжде Нар. Събрание справедливо. Но когато и ще се проводятъ жандари, тѣ, жителитѣ, пакъ нека си държатъ пушката, защото тамъ е граница, гдѣто ще се явяватъ повече отъ едната или отъ другата страна да крадатъ и продаватъ задъ граница, както едниятъ и другитѣ. А именно тамъ трѣба да обърнемъ внимание и туримъ повече жандарми и каквото се види за нужно М-вото ще го вземе въ внимание. Азъ мисля, че думитѣ на г. Бобошевский не сж такива да ни турятъ въ страхъ, но ние пакъ трѣба да бждемъ на шрекъ и това М-вото трѣба да взема въ видъ.

Свящ. Бобошевский: Азъ се задоволявамъ отъ думитѣ на г. М-ра на Просвѣщението, но малко ме позачуди като каза, че не трѣба да се плашимъ, като млади. Дѣйствително сме млади и може би да се плашимъ, но станали сж случаи, именно на кюстендилската граница, но благодарение на граничаритѣ и властта отблъсна се нападението. Ние се не плашимъ, деня и ноця нашитѣ българи стоятъ на шрекъ; но трѣба М-вото да вземе такива мѣрки, да има една гаранция, щото тамошнитѣ жители свободно да си глѣдатъ работата. За това като се съгласявамъ съ разяснението на г-на М-ра на Просвѣщението, че ще се взематъ потрѣбнитѣ мѣрки отъ правителството, задоволенъ съмъ.

М-ръ Цанковъ: По напредъ отговорихъ на г. Бобошевский, защо не може да стои войска на границата, а не че станали тамъ безпорядъци. Причината на това е, че малко жандарми има. Но намѣрението наше е, да се взематъ мѣрки за това. На другитѣ граници, като съ Сърбия и Влашко, туриха се селени да вардятъ. Министерството обаче разглѣда този въпросъ и го намѣри безполезенъ. За това съ М-ра на Финанситѣ и Военния М-ръ ще се разговориме какъ трѣба да се направи това, защото тамъ сж достаточное митарственнитѣ стражари, а именно на сръбската граница, не е нужно да ходятъ тамъ по 10 души селяне ноця и деня като стража и да ги държатъ тамъ по 10 деня. Тогава, което е нужно, го има въ предложенията, които ще предложи М-вото на Вхтрѣшнитѣ Работи на Нар. Събрание и въ тѣхъ има нѣщо за стражата.

Свящ. Бобошевский: Задоволенъ съмъ.

Предсѣд.: Давамъ на 5 мин. распусъ.

(Послѣ распусъ).

Предсѣд.: (Звъни). Засѣданието се отваря на ново на дневний редъ е закона за общинитѣ.

Стамболовъ: На дневний редъ е, както каза г-нъ Предсѣдателъ, закона за общинитѣ, но този законъ, едно кжсно се раздаде, а друго е толкова важенъ и сериозенъ, щото напредъ трѣба представителитѣ да го прочетатъ единъ день. Това е за насъ

нѣщо ново, нови начала, нови распоряжения и нова номенклатура и съ тѣзи чловѣкъ да се познакоми, трѣба да го прочете нѣколко пѣти. Освѣнъ това въ 14 членъ глѣдамъ заблѣжка, която казва: „избиране на членовѣ става споредъ избирателний законъ за представителитѣ на Нар. Събрание.“ Значи първо най-главно е, какъ се избиратъ членовѣ въ общината. Казва се споредъ този законъ, но трѣба по напредъ да знаемъ, какъ ще се избиратъ представители и кои членове отъ избирателний законъ могатъ да се поменѣтъ тука и да видимъ трѣба ли да бѣде това нѣщо тѣй или иначе. При избирание на представителитѣ трѣба формалноститѣ да бѣдѣтъ по голѣми, а при избирание членове на общинското управление по малки. Заради туй споредъ мене, ако искате да изработимъ по добръ общинский законъ, трѣба да разгледѣме избирателний законъ, а сѣтнѣ да пристѣпимъ къмъ общинский законъ, ако има време. (Гласове: съгласни).

А. Цановъ: Г-нъ Стамболовъ каза, че общинский законъ е много важенъ, но съ това не може да каже, че избирателний законъ е по малко важенъ и той тѣй сяко е сега раздаденъ и представителитѣ сѣ имали предъ видъ, че ще се разгледѣе другъ законъ. А колкото гдѣто се поменѣ за закона за избирание представители, то мисля, че не ще има голѣмо затруднение; но мисля да се слѣдва това, което е на дневний редъ, т. е. общинский законъ да се разгледѣе.

Стамболовъ: Истина, че на дневний редъ е общинский законъ, но това трѣба да каже комиссията, защото е нейнъ докладъ. Менѣ ми се струва, че и тя сама ще се съгласи, да се отложи общинский законъ за нѣколко време. За това желая да чуя мнѣнието на комиссията чрезъ докладчика ѣ и послѣ да позволи Нар. Събрание да се говори върху цѣлийтъ законъ, защото само азъ има да говоря върху него 1 или 2 часа. Въ избирателний законъ нѣма нищо сжщественно измѣнено, а само 2 или 3 члена има измѣнени; защо да не преглѣдаме по напредъ него? Азъ съмъ увѣренъ, че общинский законъ повечето отъ представителитѣ не сѣ го чели и азъ съмъ го челъ само до половина, а избирателний законъ чини ми се, че повечето отъ представителитѣ го знаятъ на изустъ и нищо сжщественно измѣнено нѣма въ него. Заради туй за полза на дѣлото по добръ е, да се отстѣпи отъ дневний редъ и да влѣзе на дневний редъ избирателний законъ.

М-ръ Цанковъ: Азъ бихъ молилъ да отложимъ общинский законъ днесъ, за да го изучимъ нѣкакъ по добръ. Той е представенъ на основание на законопроекта, който азъ предложихъ и трѣба да говоримъ върху него; но азъ още не съмъ го прочелъ,

понеже го приехъ сега. За това по добръ е да се отложи.

М-ръ Славейковъ: На края на сессията предлѣжатъ да се разискватъ по главни въпроси, именно въпроса за избирателния законъ, който може да се каже, че е вторий подиръ Конституцията. Общинский законъ тоже е важенъ и може да се каже, че и двата сѣ свързани единъ съ другъ, така щото който и да начнемъ, все е едно, а именно предлѣжи по напредъ избирателний законъ. Сега само да имаме търпѣние да прочетемъ една по напредъ, и цѣната на общинский законъ нѣма да се умали, ако се прочете по напредъ избирателния законъ. За това може по напредъ да разгледѣме избирателний законъ.

Пановъ: Дѣйствително азъ вчера предложихъ да се тури на дневний редъ именно общинский законъ, като предполагамъ, че ще бѣде готовъ и ще се раздаде отъ рано на депутатитѣ, за да иматъ време, до колко годѣ да могатъ да го разгледѣтъ; но благодарение на печатаря, той кѣсно го донесе и едва ли отъ истина е възможно да се докладва за сега. Азъ нѣмамъ нищо противъ, ако се тури на дневний редъ избирателний законъ, като предполагамъ, че слѣдъ него слѣдва общинский законъ. (Гласове: съгласни).

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание да се пристѣпи сега къмъ разгледѣние на избирателний законъ, а послѣ него да се разгледѣе закона за общинитѣ? (Приема се). Който не приема да си дигне ржката. (Никоѣ).

Доклад. Даневъ: Г-да! Комиссията, която бѣхте избрали за да разгледѣе временнитѣ правила за избирание депутати въ второто обикновенно Народно Събрание и на която азъ имамъ честта да бѣдѣ докладчикъ, свършила е възложената върху нея задача. Както ви е извѣстно временнитѣ правила за избирание представители се приеха въ търновското Учредително Нар. Събрание исцѣло, безъ да ставатъ нѣкои разисквания върху тѣхъ. За това много точки сѣ останали не до тамъ ясни и пълни, така щото избирателитѣ сѣ ги тълкували така, както имъ стигналъ умътъ, а комиссията отъ своя страна се помѣчи, колкото бѣ възможно, да допълни тѣзи неясности. Освѣнъ това временнитѣ правила за избирание представители не предвиждатъ нищо за избирание представители на Великото Нар. Събрание. Този недостатѣкъ комиссията допълни, като добави цѣла частъ за избора на представителитѣ въ Великото Нар. Събрание. Но ще прибавя, че въ сжщността по голѣмитѣ части на избирателнитѣ правила останаха непожтнати. И искамъ да зная сега какъ ще се чете, членъ по членъ или какъ? —

Предсѣдатель: Какъ желае Нар. Събрание да се чете членъ по членъ закона или исцѣло.

А. Цановъ: Менѣ ми се чини, че трѣба да се прочетъ: исцѣло, защото ние не сме го чели, че сега сме го приели. Трѣбало три дни по напредъ да се раздаде.

Предсѣд.: Приема ли Народ. Събрание да се прочете доклада на комиссията исцѣло, или да се пристъпи къмъ разгѣждане членъ по членъ. Който не приема да се чете членъ по членъ, да си дигне ржката. (34 дигатъ т. е. меншество). Значи да се чете исцѣло.

Доклад.: Даневъ (Чете):

ДОКЛАДЪ

на комиссията за разгѣждане Временнитѣ Правила за избирането на представители за първото Обикновено Народно Събрание.

ЗАКОНЪ

За избиране представители на Обикновенното и Великото Народно Събрание.

ЧАСТЪ I.

Избиране представители за Обикновенното Народно Събрание.

ГЛАВА I.

Избиратели.

Чл. 1. Избиратели сж всички българи граждани, които сж на възраст по горѣ отъ двадесетъ и една година, които се ползватъ съ граждански и политически права (чл. 86. отъ Конст.) и които сж постоянни жители на нѣкоя община, или сж се поселили тамъ не по кжсно отъ шесть мѣсеца.

Не влизатъ въ числото на избирателитѣ ония българи граждани, които се намиратъ на дѣйствителна военна служба.

Чл. 2. Не могатъ да бждатъ избиратели:

а) лицата, които сж лишени отъ граждански и политически права по осжждане на тѣлесно, или позорно наказание;

б) осжденитѣ на затворъ не по малко отъ три мѣсеца за кражба, мошеничество, подѣлка (сахтекярлжкъ) за злоупотребление на общественни пари, прелюбодѣние съ насилie и за лихоимство (взятничество);

в) влонамѣренитѣ фалити (мюхлюзи) и

г) съдържателитѣ на публични развратни домове.

Чл. 3. Окржжитѣ управителни съвѣти, както и градскитѣ общински управления, съставятъ всекий особено въ свойтъ окржъ пълни списъци за имената на избирателитѣ; въ тия списъци се записватъ всички българи граждани, които споредъ членъ 1-й иматъ право да бждатъ избиратели.

Чл. 4. Въ избирателнитѣ списъци на всекий окржъ и градъ, община по община, или махала по махала се показватъ и поясняватъ по азбученъ редъ името, мѣстожителството, званieto и годинитѣ на всекий избирателъ.

Чл. 5. Надлѣжитѣ управления (гл. чл. 4.) всека година отъ 1—31-й Августъ преглѣждатъ, допълнятъ и напечатватъ съставенитѣ списъци на гражданитѣ, които споредъ настоящия законъ иматъ право да бждатъ избиратели.

Чл. 6. На 1-й Септемврий напечатанитѣ списъци отъ всека избирателна околия се затѣчатъ на видни мѣста въ градоветѣ и селата на околията, за да може всекий избирателъ да ги преглѣжда въ продължение на 15 дни.

Чл. 7. Всекий избирателъ има право да се оплаква противъ неправилното исклучване или записване въ списъцитѣ. Оплакванията и заявленията се подаватъ на окржжний управителъ, който веднага ги испраща за разгѣждане въ една комиссия, съставена отъ председателитѣ на окржжний управителенъ съвѣтъ и градското общинско управление въ окржжния градъ, съ по единъ почетенъ членъ, и отъ председателтъ на окржжний сждъ, или гдѣто такъвъ нѣма, отъ мировия сждия. Въ тая комиссия председателствова единъ отъ двамата послѣдни.

Чл. 8. Комиссията издава рѣшенията си върху всички подадени оплаквания и заявления най кжсно два дни преди деньтъ на изборитѣ. Ако заинтересованитѣ не сж довольни отъ рѣшенията на комиссията, могатъ да се оплакватъ предъ Народното Събрание.

ГЛАВА II.

Избирането.

Чл. 9. Избирането представители за Обикновенното Народно Събрание става съ Княжеский Указъ, който трѣба да се обнародва единъ мѣсець преди деньтъ, опредѣленъ за изборитѣ; този день трѣба да е недѣленъ.

Чл. 10. Избирателитѣ се св кватъ и избиранията ставатъ въ главниятъ градъ на окржгтъ.

Но поради мѣстни нужди и за улеснение на избирателитѣ, по голѣмитѣ окржзи могатъ да бждатъ раздѣлени на нѣколко избирателни околии.

Въ такъвъ случай избирателитѣ се свикватъ и избиранията ставатъ въ главния центръ на всека околия. Раздѣлението на по голѣмитѣ окржзи на околии се извършва отъ надлѣжний окржженъ управителенъ съвѣтъ въ пълнитѣ му съставъ подъ председателството на окржжний управителъ. Всека избирателна околия трѣба да има не по малко отъ двѣ хиляди и не по много отъ шесть хиляди кжщи.

Чл. 11. Въ окржжното избирателно събрание надзирава изборитѣ председателтъ на окржжния управителенъ съвѣтъ.

Въ избирателното събрание въ окржжний градъ надзирава изборитѣ председателтъ на градското общинско управление.

Въ околийскитѣ избирателни събрания надзиратъ изборитѣ, по единъ въ всеко събрание, председателтъ, дѣйствителнитѣ и почетни членове на окржжний управителенъ съвѣтъ, който се распорежда предварително за това.

Всекий отъ тия надзиратели открива избирателното събрание и предлага на присѣтствующитѣ избиратели немедленно да си избержтъ бюро.

Чл. 12. Бюрото на избирателното събрание състои: ако се избира единъ представител, отъ 1 председателъ, 2 члена и 2 писари; ако се избиратъ двама представители — отъ 1 председателъ, 4 члена и 4 писари; а ако се избиратъ трима представители, — отъ 1 председателъ, 6 члена и 6 писари.

Като се избиратъ двама представители, бюрото се раздѣля на двѣ секции и има двѣ избирателни кутии, а кога се избиратъ трима представители, то се раздѣля на три секции и има три избирателни кутии.

Въ опредѣлениятъ за почванпето на изборитѣ частъ присѣтствующитѣ избиратели предлагатъ и избиратъ членоветѣ на бюрото отъ грамотнитѣ лица изъ помежду си по висшегласие съ явно гласоподаване.

Кога бюрото се раздѣля на секции, председателтъ назначава за всѣка секция по единъ предсѣдателствующий изъ помежду членоветѣ ѝ.

Чл. 13. Всичкитѣ членове на бюрото, трѣба да присѣтствуватъ постоянно, догдѣ траятъ изборитѣ.

Чл. 14. Бюрото рѣшава временно всичкиѣ недо-разумѣния и препирни, които биха се породили по изборитѣ. Въ случай на голѣми беспорядѣци при изборитѣ бюрото има право, подъ своя лична отговорностъ, да се отправя чрезъ своя председателъ за помощъ къмъ административнитѣ и военни власти, които сж длъжни да му оказватъ потребното съдѣйствие. Рѣшенията на бюрото трѣба да бѣдѣтъ мотивирани. Всичкитѣ заявления и тѣзи рѣшения се записватъ въ дневника; документитѣ и бюлетинитѣ, които се отнасятъ до заявленията и рѣшенията, се прилагатъ при дневника, като се скрѣпватъ отъ бюрото.

Чл. 15. Презъ всичкото време, догдѣто траятъ изборитѣ, по една официална копия отъ списѣка на избирателитѣ стои на масата, при която засѣдава всѣка секция на бюрото.

Чл. 16. Никому не се допушта да гласоподава, ако не е записанъ въ избирателния списѣкъ.

Чл. 17. Всѣкий избирателъ налива въ бюлетинтъ си толкова имена, колкото представители трѣба да се избѣржтъ отъ окръга, околпята или града. Книгата на бюлетинитѣ трѣба да е бѣла и безъ всѣкакъвъ вѣйкашенъ знакъ.

Чл. 18. Избирателитѣ се призоваватъ за гласоподаване, община по община, или махала по махала и име по име по реда на избирателния списѣкъ. Общинитѣ и махалитѣ се привикватъ по азбученъ редъ. Гласоподаването е тайно. Избирателтъ връчва бюлетинтъ си скѣнатъ на председателтъ или предсѣдателствующитѣ въ секцията, който, слѣдъ като го скрѣпи съ подписътъ си, пуца го въ избирателната кутия, затворена преди почванпето на гласоподаването съ два разни затвора, на които единътъ ключъ държи предсѣдателтъ или предсѣдателствующитѣ, а другия — членътъ надзираетелъ.

Чл. 19. Гласоподаването трае единъ день; отъ осемъ часа заранѣта до четире слѣдъ пладнѣ.

Щомъ се свърши гласоподаването, пристѣпва се веднага къмъ изброяването на гласовѣтъ по слѣдующий начинъ: избирателната кутия се отваря въ присѣтственото на избирателитѣ и се провѣрѣва числото на бюлетинитѣ, което, ако не е еднакво съ числото на гласоподавачитѣ, забѣлѣжава се това въ дневника.

Чл. 20. Бюрото слѣдъ това назначава изъ помежду книжовнитѣ присѣтствующи избиратели по двама за всѣка секция, за да помагатъ при изброяването на гласовѣтъ. Въ всѣка секция единъ отъ назначенитѣ за изброяване

на гласовѣтъ прочита всѣкий бюлетинъ съ високъ гласъ и го предава другиму отъ членоветѣ на секцията за провѣрѣване; показанитѣ въ бюлетинитѣ имена се записватъ на листове приготвени нарочно за това.

Предсѣдателя на бюрото надзирава по секциитѣ изброяването на гласовѣтъ.

Чл. 21. Бюлетинитѣ въ които сж написани повече или по малко имена, отъ колкото е числото на народнитѣ представители, които трѣба да се избѣржтъ, броятъ се за дѣйствиелни; само повечето имена, които слѣдватъ слѣдъ потребното число, се отхвърлятъ (заличаватъ).

Празднитѣ бюлетини или ония, които не показватъ ясно избираемото лице, или ония, които не сж написани на официалния языкъ, или пакъ ония, въ които е подписано името на самийтъ гласоподавачъ, броятъ се за недѣйствиелни и се прилагатъ при дневника.

Чл. 22. Щомъ се изброятъ гласовѣтъ, резултата на гласоподаването се съобщава за всеобщо знание и бюлетинитѣ освѣтѣ ония, които поради недѣйствиелността си сж приложени при дневника, изгарятъ се въ присѣтственото на избирателитѣ.

Чл. 23. Дневника на изборитѣ се съставя въ два екземпляра, които се предаватъ на окръжния управителъ съвѣтъ.

Чл. 24. Окрѣжниятъ управителъ съвѣтъ, споредъ обявения резултатъ на изборитѣ, съгласно съ членъ 21 отъ тоя законъ, прогласява за народни представители ония, които сж добили най много гласове; но слѣдъ първото гласоподаване никой не се счита за избранъ и не се прогласява за народенъ представителъ, ако не е добилъ поне една четвъртина гласове отъ цѣлото число на избирателитѣ, означени въ списѣцитѣ.

Въ послѣдния случай изборитѣ се повтарятъ въ слѣдующата недѣля слѣдъ обявлението на резултата отъ първитѣ избори и тогава ония избираеми, които добиятъ най много гласове, броятъ се избрани за народни представители. Въ случай на равногласие въпросътъ се рѣшава по жребие отъ окръжния управителъ съвѣтъ.

Чл. 25. Щомъ се прогласи резултата на изборитѣ и на избранитѣ народни представители, единътъ екземпляръ отъ дневника за изборитѣ съ приложенитѣ при него документи се препраща до предсѣдателя на Народното Събрание, а другитѣ екземпляръ остава въ окръжния управителъ съвѣтъ.

Чл. 26. Изборитѣ се провѣрѣватъ отъ Народното Събрание, което е единственый сѣдия за тѣхната правилностъ и дѣйствиелностъ.

ГЛАВА III.

И з б и р а е м и.

Чл. 27. Избираеми за народни представители сж всички български граждани, които сж навършили тридесетъ години, ползватъ се съ граждански и политически права и знаятъ да четжтъ и да пишжтъ свободно български.

Чл. 28. Не могатъ да бѣдѣтъ избираеми за народни представители всички ония, които споредъ чл. 2-й отъ настоящия законъ нѣматъ право да бѣдѣтъ избиратели.

Не могатъ тоже да бѣдѣтъ избиратели за народни представители лицата, които иматъ условия съ правителството за разни припаси и други такива, или иматъ предпрития по общественитѣ работи.

Всѣкий народенъ представитель, който би приелъ презъ времето на своето пълномощие нѣкакъвъ контрактъ за снабдяване съ припаси правителството, или би взелъ участие въ нѣкое предприятие, което подтѣжи на одобрение отъ Народното Събрание, брой се лишентъ отъ пълномощието си като народенъ представитель.

Сжщо не могатъ да бждатъ избиратели за народни представители военнитѣ лица, които се намиратъ въ дѣйствителна служба и лицата отъ духовно звание освѣтитѣ бѣлото духовенство. Гражданскитѣ чиновници не могатъ да бждатъ избираеми за народни представители въ окръга, въ който служатъ, но тѣ могатъ да бждатъ избираеми въ кой да е другъ окръгъ.

Чл. 29. Избирателитѣ могатъ да избиратъ за народни представители, както лица, които сж жители на окръга, околията или града, така и всички други, които сж членове на коя да е община въ Княжеството.

Чл. 30. Всѣкий избирателенъ окръгъ; околия или градъ избира на десетъ хиляди жители отъ двата пола, както и за всѣка фракция, която има повече отъ петъ хиляди души, по единъ народенъ представитель.

Чл. 31. Всѣкий народенъ представитель, който е избранъ отъ нѣколко окръга, околии или градове, длъженъ е да заяви на председателя на Народното Събрание, кое отъ тѣзи избрания приема въ разстояние на 10 дни слѣдъ прогласяването отъ Народното Събрание правилността и дѣйствителността на изборитѣ. Слѣдъ този срокъ, ако не е заявилъ кое избрание приема, Народното Събрание рѣшава това само по жребие.

Чл. 32. Избирателнитѣ окръзи, околии или градове на които единъ или нѣколко отъ избранитѣ представители сж приели друго избрание, или пакъ сж умрѣли, или сж си дали оставката, избиратъ, споредъ тоя законъ, въ разстояние на 40 дни други представители. Указътъ, който свиква въ такива случаи избирателното събрание, трѣба да е обнародванъ поне двадесетъ дни преди денятъ който е назначенъ за изборитѣ.

Чл. 33. Само Народното Събрание има право да приема оставката на своитѣ членове.

Чл. 34. Народнитѣ представители, съгласно съ членъ 139 отъ Конституцията, получаватъ за всѣкий день, догдѣ трае сесията, по 15 лева наднични пари и още за пхтни разноски за отиване и връщане по 50 стотинки на една верста.

ГЛАВА IV.

Наказания за престѣпления по изборитѣ.

Чл. 35. Всѣко лице, което би причинило да се внесе въ избирателний списъкъ, или подъ лъжовно, или чуждо име или лъжовно звание и мѣстожителство, както и всѣко лице, което би скрило нѣкое отъ условията, които не му даватъ право да бжде избирателъ споредъ 2-й членъ на тоя законъ, сжщо и всѣко лице, което би се вписало въ два или повече избирателни списъци, или би гласоподавало въ двѣ или повече избирателни събрания, наказва се съ затворъ отъ единъ до три мѣсеца и съ глоба отъ педесетъ до триста лева.

Чл. 36. Ония, които сж назначени за изброяването на гласовѣтѣ, ако скриятъ, притурятъ или промѣнятъ нѣкоп бюлетини, или прочетатъ умишленно име на други, а не тия, които сж писани въ бюлетинитѣ, наказватъ се съ затворъ отъ три мѣсеца до една година и съ глоба отъ триста до двѣ хиляди лева.

Сжщото наказание се налага на всѣко лице, което по исканието на нѣкой избирателъ да му се напише бюлетинътъ, би вписало друго име, а не това, което му е казалъ самъ избирателътъ.

Чл. 37. Влизанieto въ избирателното събрание съ оръжие е запретоно; лицата, които нарушаватъ това правило, наказватъ се съ затворъ отъ единъ до три мѣсеца и съ глоба отъ сто до триста лева.

Чл. 38. Който би общавалъ или приемалъ пари или подарѣци, съ условие да гласоподава за тогова или оногова, или би гласоподавалъ за това или онова лице подъ условие, че ще получи нѣкоя общественая или частна служба, или каква да е лична полза, наказва се съ затворъ отъ три мѣсеца до една година и съ глоба отъ двѣстѣ до двѣ хиляди лева.

Чл. 39. Ония, които съ заплашване, съ насилие или съ биење поискатъ да накаратъ или сж накарали нѣкой избирателъ да се въздържи отъ гласоподаване, наказватъ се съ затворъ отъ единъ мѣсець до една година и съ глоба отъ сто до двѣ хиляди лева.

Чл. 40. Ония, които чрезъ лжовни извѣстия, клеветнически слухове или съ други калпазански срдства сж поискали да измаматъ или сж измамили гласоподаването на избирателитѣ, наказватъ се съ затворъ отъ единъ мѣсець до една година и съ глоба отъ сто до хиляда лева.

Чл. 41. Ония, които чрезъ викове и заплашителни заявления повърнатъ изборитѣ или нарушатъ избирателното право на избирателитѣ или свободата на гласоподаването, наказватъ се съ затворъ отъ три мѣсеца до една година и съ глоба отъ сто до хиляда лева.

Чл. 42. Ако виновнитѣ по престѣпленията, предвидени въ членоветѣ отъ 35-й—41-й отъ настоящия законъ, сж държавни или общественни служители или пакъ членове отъ избирателното бюро. наказанията сж двойни.

Чл. 43. Запретенъ е всѣкакъвъ видъ агитация отъ страна на правителственитѣ и общественни чиновници и виновнитѣ се наказватъ съ затворъ отъ единъ мѣсець до една година и съ глоба отъ триста до хиляда лева.

Чл. 44. Всѣкий избирателъ, който е гласоподавалъ, има право да тѣгли на сждѣ виновнитѣ по изборитѣ.

Чл. 45. Изложенитъ въ настоящия законъ престѣпления се сждатъ въ общитѣ сждилица.

ЧАСТЬ II.

Избирание представители за Великото Народно Събрание.

Чл. 46. Настоящия законъ се приспособява и за избиранието народни представители за Великото Народно Събрание съ измѣненията, показани въ слѣдующитѣ членове.

Чл. 47. Числото на представителитѣ за Великото Народно Събрание е равно съ двойното число членове на Обикновенното Народно Събрание, като се взематъ по двама представатели отъ всѣки десетъ хиляди жители отъ двата пола (гл. чл. 144-й отъ Конст.)

Чл. 48. Представителитѣ, избрани за Обикновенното Народно Събрание, могатъ да се избиратъ и за Великото Народно Събрание, безъ да си губятъ мандатътъ отъ първото.

Чл. 49. Въ случаитѣ, предвидени въ членоветѣ 141-й, пунктъ 1-й, 142-й и 143-й отъ Конституцията,

Великото Народно Събрание се свиква (гл. чл. 151 отъ Конст.) вжтрѣ въ единъ мѣсецъ, и избиранieto на народнитѣ представители става въ празничнитѣ дни на първитѣ двѣ недѣли слѣдъ обнародването на указа. При тия избори сж въ сила най послѣднитѣ провѣрени и обнародвани избирателни списъци съгласно съ членоветѣ 5-й и 6-й отъ настоящия законъ.

Чл. 50. За измѣнението и преглѣждането на Конституцията Великото Народно Събрание се свиква вжтрѣ въ два мѣсеца, и избиранieto на представителитѣ става въ празничнитѣ дни на първитѣ двѣ недѣли отъ втория мѣсецъ слѣдъ обнародването на указа, а въ първий мѣсецъ става преглѣждане, допълнение и обнародване на избирателнитѣ списъци (гл. чл. 5-й и 6-й отъ тоя законъ).

Предсѣдатель: Слѣдвайте сега членъ по членъ.
Докладчикъ (чете):

ЗАКОНЪ

За избирание представители на Обикновенното и Великото Народно Събрание.

ЧАСТЪ I.

Избирание представители за Обикновенното Народно Събрание.

ГЛАВА I.

Избиратели:

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не.)
Приема ли Нар. Събрание заглавието на закона както стои въ доклада на комисията? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 1. Избиратели сж всичкитѣ български граждани, които сж на възраст по горѣ отъ двадесетъ и една година, които се ползватъ съ граждански и политически права (чл. 86 отъ Конст.) и които сж постоянни жители на вѣкоя община, или сж се поселили тамъ не по късно отъ шесть мѣсеца.

Не влизатъ въ числото на избирателитѣ ония български граждани, които се намиратъ на дѣйствителна военна служба.

Този членъ е предвиденъ тѣй сжщо въ привременнитѣ избирателни правила; но се прибави само: „не влизатъ въ числото на избирателитѣ само онѣзи български граждани, които се намиратъ на дѣйствителна военна служба.“

М-ръ Славейковъ: Обръщамъ внимание само на това, гдѣто не се съобразява съ 8-й членъ на общинския законъ. Тука е казано „които сж погорѣ отъ 21 година“ а въ общинския законъ е казано 20 години. Да се забѣлжи, когато ще се разгѣда

този членъ, да се сравнятъ и да се взематъ еднакви години.

Докладчикъ: Защото 21 година е предвидено и въ Конституцията, за това трѣба да се предпочитатъ тѣзи възраст отъ колкото онѣзи.

Предсѣдатель: Който не приема първий членъ, както стои въ доклада на комисията, да си дигне ржката (Никой.) (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 2. Не могатъ да бждатъ избиратели:

а) лицата, които сж лишени отъ граждански и политически права по осжждане на тѣлесно или позорно наказание;

б) осжденитѣ на затворъ не по малко отъ три мѣсеца за кражба, мошеничество, подѣлка (сахтекарлъкъ) за злоупотрѣбление на общественни пари, прелюбодѣяние съ насилне и за лихоемство (взятничество);

в) злонамѣренитѣ фалити (мюхлюзи);

г) съдържателитѣ на публични развратни домове.

Този членъ тѣй сжщо е предвиденъ въ врем. избирателни правила. Има само прибавено алинея подъ буква г.). Освѣнъ това се тълкува думата „лихоемство“ съ „взятничество.“

М-ръ Славейковъ: „Лихоемство“ значи фаизчилъкъ сир., който взима много лихва. За това ако се замѣни тѣзи дума съ „взятничество“ — „рушветъ“, то съмъ съгласенъ съ такова тълкование, че трѣба да се изключи още който взима голѣма лихва. Да си остане взятничество, но въ сжща смисълъ както „лихоемство“, т. е. „взятничество“ да значи голѣмъ фаизчилъкъ.

Пановъ: Искамъ да попитамъ г-на докладчика, какъ разбира думата „тѣлесно наказание“?

Докладчикъ: Подъ думата „тѣлесно наказание“, комисията е разбирала напр. когато единъ е осжденъ на затворъ и въ сжщо време му се турятъ окови. (Гласове: тѣй.) Тѣлесно и позорно сж даже и синоними и не може да остане едното безъ другото.

М-ръ Славейковъ: Тука именно тѣй трѣба да се разбира, защото е запретиено тѣлесното наказание. Тогазъ не трѣба иначе да се рузумѣва и не ще да е запетая тукъ. Тѣй тѣлесно и позорно наказание е когато е за кражба и се тури въ окови.

Д-ръ Беронъ: Думата „лихоемство“ не се опредѣли тукъ. Азъ като членъ отъ комисията съмъ длъженъ да кажа, че ние се водихме отъ разяснения, които сж изложени въ нѣкои руски книги и сме намѣрили, че думата „лихоемство“ е сжщо като „взятничество.“

Баларевъ: Въ втората алинея на този членъ подъ буква б.) се казва, че когато единъ е осжденъ за 3 мѣсеци, той не може да бжде избирателъ, а въ сжщо време изброяватъ случаи, когато отсждениитѣ не може да бжде представителъ. Тоя членъ е твърдѣ

ограниченъ, защото въ него не сж предвидени всички случаи, когато единъ чловѣкъ може да бжде осжденъ за 3 мѣсеци за злодѣяние и престѣпление. За това подобрѣ да се каже: „Осжденитѣ на затворъ не по малко отъ 3 мѣсеци за злодѣяние и престѣпление.“ Напр. единъ напада нѣкого и се осжжда на 6 мѣсеци, тогава той може да бжде избирателъ, когато не е предвидено неговото престѣпление въ тѣлкованията на този членъ.

М-ръ Славейковъ: Както въ първий законъ, който имаме, тѣй и този, който е почти сжщий, тукъ се разумѣва осжденъ за поддѣлка и злоупотрѣбление, за които има наказание минимумъ и максимумъ. Този, който е осжденъ за сахтеярлжкъ или злоупотрѣбление общественни пари, то се разумѣва, че не е по малко отъ 3 мѣсеци наказание, а да запретимъ отъ избирание единъ, който удари шамаръ на нѣкого, това не може да бжде. А за всѣко едно злодѣяние, както искаше г-нъ Баларевъ да каже, това не се разумѣва тука.

Баларевъ: Г-нъ Славейковъ прибавя, че трѣбало тѣй да стане, че чловѣкъ, като удари нѣкому единъ шамаръ, не трѣба да го лишимъ отъ да бжде избирателъ. Но за шамаръ мисля, че нѣма да го осждятъ за 3 мѣсеци, защото за три мѣсеци се осжжда само за злодѣяние и престѣпление. За това трѣба да се испустнатъ тѣзи тѣлкования и трѣба да остане по злодѣяние и престѣпление. Защото ако бие единъ нѣкого и го затворятъ за 6 мѣсеци, то тогава не е предвидено въ този законъ. Напр. ако за насилие се осжди той за 5 или 6 мѣсеци, то споредъ този членъ може да бжде избирателъ. Заради това трѣба да се каже само за злодѣяние и престѣпление.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля тука за затворъ да се остави и съвършено да се не говори. Именно тука е принципъ, че за тѣзи престѣпления, които докачватъ честъта, трѣба да се изоставатъ отъ списъцитѣ на избирателитѣ; но има и такива престѣпления, които не докачватъ честъта, напр. двама се сбили. То едва ли можемъ да имъ отнемемъ гражданскитѣ и избирателнитѣ права. Въ Английската камара бѣше въпросъ за нѣкои Джонъ Мичелъ, който преди 10 години въ време на митинга убилъ единъ жандаръ. Той бѣше осжденъ, но приеа го за членъ въ камарата, защото не бѣше му честъта докачена. Но ако бѣше нѣщо открадналъ, тогава е единъ отъ крадцитѣ и за такъвъ не трѣба да туримъ никакъвъ срокъ. За кражба, ако и 3 дена само е билъ затворенъ, трѣба да го лишимъ, и за мошеничество 5 недѣли да е билъ затворенъ, пакъ трѣба да го лишимъ, но гдѣто не е докачена честъта, пакъ може да бжде избирателъ. За това да се извади само, до колко ще бжде затворъ, защото за престѣпление, което не до-

качва честъта, може да бжде осжденъ за 1 мѣсецъ или двѣ недѣли, но не трѣба да го изключимъ отъ избирателство.

Райчо Поповъ: Азъ тука въ вторий членъ виждамъ, гдѣто г-нъ Баларевъ подигна въпросъ за втората алинея, то наистина има такъвизъ нѣща, на които комиссията не е обърнала внимание, да ги вмѣсти. (Гласове: о, хо!) Има таквизи хора, които не сж били затваряни и осждени и не направили нищо, но сж по лоши отъ убийци. Тѣ не сж имали добро поведение. Народа отъ тѣхъ се е боялъ, като отъ най лошитѣ, а за тѣхъ не е турено въ члена. Тѣ правятъ най голѣмо зло по изборитѣ, тѣ сж хора безъ характеръ и желая да се вмѣсти въ члена: „и онѣзи, които не сж имали добро поведение“, които народа ги познава. То е най правото и ако се остави, то винаги ще имаме главоболие и може да се случавя всѣкакво, защото единъ чловѣкъ може да направи въ изборитѣ да се избиятъ 100 души. Заради туй желая да се вмѣсти и това.

М-ръ Каравеловъ: Менѣ ми се струва, че този въпросъ не може тѣй леко да се рѣши да отнемемъ на този и онзи правата. Всѣкий се счита честенъ, до когато не е доказано противното; но само сждътъ може да каже, че той е правоспособенъ или не. Така щото такава нѣщо не може да се предлага и приема въ закона; но да бжде тѣй: „осжденитѣ на затворъ за кражба, мошеничество, поддѣлка и злоупотрѣбление на общественни пари, прелюбодѣяние съ насилие и лихоимство, лишаватъ“... И да се изхвърлятъ думитѣ: „затворъ по малко отъ 3 мѣсеца“.

Стамболовъ: Менѣ ми се струва, че ако да приемемъ редакцията на г-на М-ра на финанситѣ, то ще стане много драконический законъ. Възложено е да се осжди нѣкой за кражба по невѣдѣние или по нужда, така че сждътъ може да го оправдае и да не го тури въ затворъ. Ако сждътъ не го осжди повече отъ 3 мѣсеци, а го осжди на 1 или 2 недѣли, то защо да му отнемаме правата? Едно дѣте отъ 15 или 16 години открадне единъ хлѣбъ, а сѣтнѣ се поправи; да го лишимъ отъ правата? Не зная защо? Или другъ единъ направилъ една работа, която не можалъ да оцѣни, то сждътъ не го осжжда повече отъ 3 мѣсеци. Единъ чловѣкъ да направи по занятие нѣщо вредително, като напр. да фалира съ зло намѣрение, или който да съдържа публични домове, то такива не трѣба да се избиратъ; но другъ, който по нужда направи нѣщо вредително, то не трѣба сждътъ да го осжжда. Противъ такъвизъ закони даже имаме борци, като Викторъ Хуго, които цѣлъ живстъ се борятъ, за да се оправдаятъ онѣзи хора, които сж невинни, като направятъ по невѣдѣние нѣщо лошо. Що се касае за г-на Райча Поповъ, който

казва, когото отсжда общественното мнѣние да не се избира; то това е много хубаво, но само тогава, когато се съобразят хората съ самото общо мнѣние. Това може да бѣде тогива, когато не ще има нужда отъ сѣдии, финансови чиновници и пр. За това, трѣба да остане членътъ, така както си е.

М-ръ Каравеловъ: Азъ вѣрвамъ, че ще си наредимъ сѣдилищата така, гдѣто не ще отсждатъ дѣте отъ 15 години, което по нужда направи едно престѣпление или, ако го направи възрастенъ чловѣкъ по незнание; така щото за такъвъ единъ фактъ не ще бѣде осѣденъ. Често ще срѣщнемъ въ Европейскитѣ сѣдилища, че се освобождаватъ хората отъ какъ сѣ познаятъ фактоветъ, и не имъ се отнема избирателното право. За такова нѣщо трѣба да се помисли хубаво, избирателното право да се дава само на добрий гражданинъ; и щомъ направи мошеничество или кражба, разбира се, че трѣба да го лишатъ отъ право на избирание. Именно хора компромитирани, за които е това доказано отъ сѣдѣтъ не могатъ да бѣдѣтъ избиратели и избираеми. За това е по хубава редакцията, която предлагамъ отъ колкото оная на комисията; но не считамъ толкова важенъ въпроса.

М-ръ Славейковъ: Признавамъ правото на думитѣ на г-на М-ра на Финанситѣ, защото до 21 година всички сѣ изключени. А отъ 21 година на горѣ, който откраде нѣщо, той трѣба да има нѣкое лошо наклонение и не трѣба да бѣде избирателъ. Азъ считамъ, че закона не е толкова драконически. Само, ако не се тури единъ срокъ за наказание. Когато е поставенъ, че отъ 21 год. всѣкий осѣденъ чловѣкъ ще се изключи, то може въ едно събрание да се изключатъ напр. двамина такива, които били осѣдени за кражба; така щото азъ съмъ съгласенъ съ г-на М-ра на Финанситѣ да се исхвърли.

Д-ръ Беронъ: Такова нѣщо нѣма никакво ограничение. Ако направи нѣкой агитация, то затова има предвидено въ закона да се накаже.

Баларевъ: Споредъ този членъ, както казахъ по напредъ ще се случатъ много престѣпления и злодеяния, които ще извърши единъ чловѣкъ и споредъ това той може да бѣде пакъ избирателъ, а когато честта му се нарушава твърдѣ много, тогава не може да бѣде избирателъ. Азъ ще питамъ, какво нѣщо е клевета? Клеветата е нарушение на честта на чловѣка; той не се отсжда на 3 мѣсеца и слѣдователно може да бѣде избирателъ. Заради това най хубаво ще бѣде да остане тѣй „за престѣпление и злодѣяние“, а всичко друго тълковние да се изостави.

М-ръ Каравеловъ: Азъ по скоро съмъ готовъ да допустна предложението на комисията, както е тукъ, че затворъ да бѣде до 3 мѣсеци, когато е за

такъвъ видъ престѣпление. Но тѣзи престѣпления, които каза г-нъ Баларевъ сѣ много еластични. Нѣма газетна статия, която не можемъ да кажемъ, че не съдържала клевета, но не можемъ да лишимъ редактора за това, отъ право да бѣде избирателъ. По моето мнѣние може да клевети, даже чловѣкъ, за който не може да се каже, че е безчестенъ; той просто преувеличава дѣйствиата на тогова или оногова. Азъ казвамъ, че едва ли ще се намѣри една газетна статия, въ която да не се намира клевета и почти въ всѣка една, която има полемически характеръ; заради туй, такова нѣщо не можемъ да туримъ въ закона. По добръ е да се изключатъ 3 мѣсеца, да бѣде нѣщо по строгъ закона, но да не бѣде така строгъ, както го предлага г-нъ Баларевъ.

Райчо Поповъ: Азъ което казахъ, не го казахъ за друго нѣщо; ного казахъ като патриотъ. Г-да! Има много хора лоши, а не осѣдени, отъ които нѣкой предалъ брата си да го бѣсятъ, а той се весели сега. Всинца ние сме освободени, благодарение на Россия. И благодарение на Главнокомандующий Николай Николаевича, който ни освободи, всинца ние придобихме граждански и политически права, които нѣмахме въ турско време; но такъвъ, който е предалъ брата си, да нѣма граждански права и тѣхъ народа ги знае. За тѣзи казахъ именно и дѣйствително трѣба да се изключатъ отъ граждански права. Ние видимъ, че страдаме отъ тѣхъ, а днесъ ги видимъ кои сѣ тѣ, и днесъ пакъ се подиграватъ съ насъ. Азъ настоявамъ и вѣрвамъ, че сте убѣдени такива да се не приематъ и да нѣматъ граждански права. Тогава ще въстѣржествува нашия народъ и ще види, че ние сме хора, които знаемъ да му защитимъ интереса. (Съгласни.)

Стамболовъ: Както казахъ още преди да се чете този законъ, че малко нѣщо сме измѣнили и че това вече бѣше въ правилата изработени още отъ Великото Н. Събрание, което ги заело отъ французското законодателство, именно тогавъ, когато французскій народъ бѣше въ пълни правдини въ 1848 год. Нѣкои г-да искатъ да направатъ този законъ много строгъ. Менъ се струва, че и този законъ е малко строгъ. Щомъ единъ чловѣкъ се отсжди за кражба или мошеничество на 3 мѣсеца въ затворъ, тогава е лишенъ отъ избирателство. У насъ още не е опредѣлено, какво е мошеничество и какво е подѣлка. Ние бѣхме въ турско време роби, или по добръ да кажа подданници, които работихме, а други жевѣяха на гърба ни. Тоя, който ни освободи, той е освободилъ всичкитѣ — и добритѣ и лошитѣ; и за това не можемъ да приемемъ предложението на г-на Райча Попова. Азъ съмъ убѣденъ, че има такуизъ хора, но Тоя, който ни освободи, даде имъ свобода и на тѣхъ, да живѣятъ въ отечеството си.

Ако и днес правят лошо, то имаме сега прокуроръ, който като испита и докаже, че е лошъ чловѣкъ, съдѣтъ може да го лишава отъ правдинѣтъ. За това предлагамъ да си остане членѣтъ, както си е въ закона. Представете си, г-да, че единъ чловѣкъ минава презъ лозята, посегне и откъсва една ябълка; то това ли е кражба? Въ Франция има такъвъ строгъ законъ, че го наказватъ съ 5 години въ затворъ. А у насъ трѣба ли да се лиши отъ избирателни права за такова нѣщо? Заради това члена да остане, както си е. Тука се опредѣлява позорно престѣпление и безчестни занятия и за тѣхъ се говори. А за други, които сж невинни, за тѣхъ има съдъ и той ще рѣшава тѣзи работа. (Гласове: исчерпано е!)

М-ръ Славейковъ: Азъ не съмъ далечъ да приема предложението на г-на Стамболова, да остане този членъ, така както си е; но мисля, че Н. Събр. ще вземе предъ видъ, че ако е много строго, единъ чловѣкъ да се осъди за една ябълка на 5 години, а за злоупотрепление на общественни пари на 3 дена, и да го имамя между себе, тогава нѣмамъ нищо да кажа. Колкото за онова, което каза г-нъ Райчо Поповъ, то наистина народа ги познава тѣзи хора и нѣма да ги допустне на избори и казвамъ му, че трѣба да се утѣши той за това и да не искаме толкова строгостъ.

М-ръ Каравеловъ: Единъ отъ доводитѣ на г. Стамболова бѣше, че тѣзи думи не сж опредѣлени; но азъ имамъ да кажа, че по тоя законъ нѣма да се съдятъ, а що е мошенничество или кражба, това трѣба да се опредѣли въ гражданския кодексъ. Така, щото нѣма да се боимъ, че отъ неопредѣленъ терминъ тука, ще изтѣзе нѣщо неопредѣленно и въ съдилищата. Който открадне, нѣма да бѣде ненакаванъ. Ние не искаме нито грамотностъ, нито ценсъ по парично състояние; но искаме ценсъ по нравственностъ; трѣба да бѣдѣтъ хората такива, които не сж направили такова нѣщо, което хвърля на тѣхната честь подозрѣние. За това да се ограничи така, както азъ предложихъ; защото избирателно право е голѣмо нѣщо и трѣба да размислимъ, какво да правимъ.

Баларевъ: Г-нъ М-ръ и г-нъ Стамболовъ забѣлѣжиха, че моето предложение имало голѣма строгостъ; но тука виждамъ, че къмъ много престѣпления много сме снисходителни. Азъ наведохъ примѣръ клевета. Въ уголовния законъ е казано, че твърдѣ строго се наказватъ за клевета и който е осъденъ не трѣба да има право да бѣде избирателъ. Освѣнъ това, който лже предъ съда трѣба да бѣде опозоренъ, и не може да бѣде избирателъ. После, който се кълне и полага крива клетва и такъвъ не трѣба да бѣде избирателъ. Така щото отъ една страна е строгъ, а отъ друга страна къмъ тоя кой-

то е твърдѣ подозрѣнъ, показва се снисходителенъ. Има по лоши отъ тѣзи, които сж указани тука и нѣма противъ тѣхъ нищо казано тука.

М-ръ Каравеловъ: Азъ съмъ съгласенъ до нѣкъдѣ съ г-на Баларева именно за лѣжесвидѣтелство и клетвопрестѣпление и мисля това предложение да се приеме и да се турятъ още тѣзи два вида. Тѣзи опредѣления не сж еластични и нѣма да изтѣзе злоупотрепление, ако да приемемъ; но клевета да се отхвърли.

Свящ. Радевъ: Мисля, че е доволно, което се говореше върху този членъ и отъ станалитѣ разисквания, които се забѣлѣжиха въ протоколитѣ, ще се ръководятъ избирателитѣ. За това трѣба да се пристѣпи къмъ гласоподаване, но което каза г-нъ Баларевъ за лѣжесвидѣтелство и клетвопрестѣпление, тѣ сами по себе си се лишаватъ щомъ приемемъ члена както е; защото това се наказва съ затворъ.

М-ръ Каравеловъ: Никакъ не се наказва, но тука се опредѣляватъ само видоветѣ. Ако се каже само онѣзи, които се осъдятъ повече отъ три мѣсеци, това е друго нѣщо; но тука се опредѣляватъ видове на престѣпления по които се лишава чловѣкъ отъ право да избира. Щомъ не е турено за клетвопрестѣпление и се осъди, то пакъ може да бѣде избирателъ. За това съмъ съгласенъ да се притури „клетвопрестѣпничество и лѣжесвидѣтелство“ а клевета да се отхвърли.

Стамболовъ: Въ този членъ първата алинея казва а) „Лицата, които сж лишени отъ граждански и политически права по осъждане на тѣлесно и позорно наказание“. Да, такива лица, които били позорно наказани, видѣхме въ първитѣ избори на Великото Търновско Народно Събрание. Нѣкои отъ тѣхъ бѣха направили лѣжесвидѣтелство; сѣтнѣ съдѣтъ като узна, отсѣди ги да сѣдне на магаре съ гърбина къмъ главата и го караха презъ града. Такавъ чловѣкъ дойде и казаха той е осъденъ на позорно наказание и не може да гласоподава. Така щото за такъвъ, който е позорно наказанъ е вече предвидено, а колкото за клетвопрестѣпничество, може да се тури въ втора алинея и да се прибавятъ тѣзи нѣща предложени отъ г-на М-ра Каравелова и отъ г-на Баларева.

М-ръ Каравеловъ: Словото „тѣлесно“ трѣба да се изхвърли, това е запретиено въ нашитѣ закони и Конституцията гарантира това, да не се наказва тѣлесно. Сега или трѣба да отхвърлимъ всичката втора алинея и тогава да остане първата, подъ която се разумѣватъ всички тѣзи „престѣпления“, или да се прибави и предложението на г-на Баларева.

Райчо Поповъ: Г-да! Азъ за онова, за което настоявамъ, ще ви кажа единъ примѣръ. Този избирателенъ законъ, г-да, е като единъ чловѣкъ,

който пости и иде да се причасти въ църква. Толкова трѣба да е чистъ. За това онзи, който избира, или когото ще избератъ, то отъ него ще се чака едно голѣмо благо на държавата, едно неопѣвимо добро. Питамъ, г-да, какво добро ще чакашъ отъ единъ, който глѣда да удави съ една лъжица вода цѣль българский народъ, когато му дадешъ такова право и го изберешъ. Още друго. Тѣзи хора, въ тѣхното време, тѣ сж били такива, щото най главната работа имъ било да уничтожатъ най добрата звезда на българский народъ, отъ която е чакалъ да свѣтне и да отвори чрезъ нея очитѣ си. то тѣ правили щото да се изгуби името на такива просвѣтители, а ние, г-да, не осаждаме ги сега. Въ прокламацията на нашия Избавителъ гласи, щото всички онѣзи, които направили лошевини за политическа цѣль, да се опростятъ, а всички, които сж злоупотребили народа да се накажатъ. Кой, г-да, ще ги накаже, когато силата е въ тѣхнитѣ рѣцѣ. Сега е време и имаме право и ние трѣба да се покажемъ достойни потомци на нашитѣ праѣди. Да защитимъ правото, г-да. Тука е олтаря на нашето отечество. Отъ насъ всичко народа очаква. Моля ви, г-да, постоянстввайте, това право да имъ се не дава, да нѣматъ гражданско право. Да си познаватъ грѣшката и да исплащатъ онова, което имъ се слѣдва. Но тѣ нека си бждѣтъ свободни, нека си каратъ търговията, но граждански права да нѣматъ.

(Гласове: съгласни)!

М-ръ Каравеловъ: За да бжде чловѣкъ избирателъ трѣба да бжде членъ на общината; общината може да изключи всички, които не иска да ги има между себе си. Слѣдователно тѣ сж лишени сами по себе си и не трѣба да се туря нищо въ закона за тѣхъ.

Предсѣдатель: Има още 5 души записани. (Гласове: исчерпано е)! Който желае да се говори да си дигне ржката. (Никой). Въ този членъ има поправки и давамъ на гласоподавание заедно съ поправкитѣ му да се исхвърли „тѣлесно наказание“ и съ прибавяние въ втора алинея думитѣ „лъжесвидѣтелство и клетвопрестѣпничество“. Който не приема членъ 2-й съ казанитѣ поправки да си дигне ржката. (Никой) Значи приетъ.

Докладчикъ: Чете:

Чл. 3. Окржнитѣ управителни съвѣти, както и градскитѣ общински управления, съставятъ всѣкий особно въ свойтъ крагъ пълни списъци за имената на избирателитѣ; въ тия списъци се записватъ всички български граждани, които споредъ членъ 1-й иматъ право да бждатъ избиратели:

Казаното въ тоя членъ е предвидено тѣй сжщо и въ временнитѣ избирателни правила.

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не). Който не приема 3-й членъ така, както е въ доклада на Комиссията, да си дигне ржката. (Никой не дигна).

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 4. Въ избирателнитѣ списъци на всѣкий окржтъ и градъ, община по община, или махала по махала се показватъ и поясняватъ по азбученъ редъ: името, мѣстожителството, званието и годинитѣ на всѣкий избирателъ. (Приема се).

(Чете):

Чл. 5. Надлѣжнитѣ управления (гл. чл. 4.) всѣка година отъ 1—31 Августъ, прѣглеждатъ допълнитѣ и напечатватъ съставенитѣ списъци на гражданитѣ, които споредъ настоящия законъ иматъ право да бждѣтъ избиратели,

Има печатна погрѣшка тамъ, гдѣто въ скобки е казано „гл. чл. 4.“ трѣба да е „чл. 3.“

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание чл. 5-й съ поправката (Приема се).

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 6. На 1-й Септемврий напечатанитѣ списъци отъ всѣка избирателна околия се залѣпятъ на видни мѣста въ градоветѣ и селата на околията, за да може всѣкий избирателъ да ги преглѣжда въ продължение на 15 дни. (Приема се).

(Чете):

Чл. 7. Всѣкий избирателъ има право, де се оплаква противъ неправилното изключване или записване въ списъцитѣ. Оплакванията и заявленията се подаватъ на окржний управителъ, който веднага ги испраща за разглѣждане въ една комисия, съставена отъ представителитѣ на окржний управителенъ съвѣтъ и градското общинско управление въ окржния градъ, съ по единъ почетенъ членъ, и отъ предсѣдателя на окржний съдъ, или, гдѣто таквъ нѣма, отъ мировия съдия. Въ тая комисия предсѣдаствува единъ отъ двамата послѣдни. (Приема се.)

(Чете):

Чл. 8. Комисията издава рѣшенията си връхъ всички подадени оплаквания и заявления най късно два дни преди деньтъ на изборитѣ. Ако заинтересованитѣ не сж довольни отъ рѣшенията на комисията, могатъ да се оплакватъ предъ Народното Събрание. (Приема се.)

(Чете):

ГЛАВА II.

избиранието.

Чл. 9. Избиранието представители за Обикновенното Народно Събрание става съ Княжеский Указъ, който трѣба да се обнародва единъ мѣсець преди дня, опредѣленъ за изборитѣ; този день трѣба да е недѣленъ.

А. Цановъ: Само едно нѣщо забѣлжихъ, т. е. послѣднитѣ думи „тозъ день трѣба да е недѣля“, не трѣба да стоятъ тука. Ние като Нар. Събрание

не трѣба да опредѣляме никоѣй день, или ако опредѣляме, то не трѣба да е недѣленъ день, защото ние сме християнски народъ, и никоѣй не ще да оре или да гради къща въ недѣленъ день. Като имаме предъ видъ важността на едно дѣло, каквото е избира- нието представители и опредѣлимъ Св. Недѣля за да се извърши то, то това не е логично и трѣба да се изхвърли.

Паничерски: Менѣ е много чудно предложението на г-на Цанова, когато напротивъ трѣба да настояваме, че изборитѣ трѣба да ставатъ въ недѣленъ или празниченъ день; защото какъ ще оставятъ хората своята работа въ дѣлничнитѣ дни. Като самъ г-нъ Цановъ казва, че никоѣй не отива въ тоя день ни на нива, ни на лози, тогава именно тояъ день трѣба да опредѣлимъ за изборитѣ.

А. Цановъ: Ние по напредъ имаме да изключаваме нѣкои отъ правата на избирателитѣ. Почитанието на Св. Недѣля, като християнски день, е тѣсно свързано съ правата на избирателитѣ. Менѣ се чини, че не е загуба за единъ орачъ или който и да е, ако въ третѣ години изгуби единъ дѣлниченъ день. Ние говоримъ като християне. Не е загуба въ третѣ години да се изгуби единъ день.

Докладчикъ: Комиссията е избрала недѣлнийтъ день за това, защото тогава всѣки има време. Освѣнъ това представете си, че нѣкога изборитѣ могатъ да ставатъ често напр. въ случай за допълнителни избори, растуриание на камарата и пр.; тѣй щото въ една година ще потрѣбватъ повече дни и повече пжти да се събиратъ избирателитѣ, които ще изгубятъ много време. Освѣнъ това въ избирателний законъ има казано, че ако първитѣ избори не станатъ, тогава въ слѣдующата недѣля да се повторятъ. Представете си, че ако ставатъ въ дѣлнични дни, то ще бѣде главоболие, като и слѣдоущитѣ повторителни избори трѣба да ставатъ въ дѣлници, отъ което ще бѣде вреда за избирателитѣ. За това е опредѣленъ недѣлний день.

Бръшляновъ: Въ турско време, г-да, знаете, че нашитѣ народни училища бѣха на число много малко, и тогава не само, че бѣха малко, но и доходитѣ съ които се поддържаха бѣха почти микроскопически, тѣй щото на вредъ, гдѣто имаше духовни пастири, нѣкои отъ тѣхъ вземаха тая длъжностъ на себе си да проповѣдватъ на народа и да му показватъ источники, съ които да може да подкрепя училищата си. Между тѣзи источники бѣше и работението на нѣколко дни за обща полза; но понеже въ дѣлнични дни хората отиваха на своя работа, за това духовенството проповѣдваше да става това въ празнични дни. Това го проповѣдваха духовнитѣ началници, защото дѣлото нѣма да бърка на недѣлята и защото самото дѣло е свято и бого-

угодно. За това гдѣто има да се рѣшаватъ народни интереси въ недѣля, съ това никакъ не се бърка на святостта на вѣрата. За това трѣба да се приеме да ставатъ и изборитѣ въ недѣля, както е предложено отъ комиссията.

Стамболовъ: Менѣ се струва, че тояъ въпросъ е исчерпанъ, защото въ Св. Писание е казано, че человекъ никоѣй день не може да прави зло; а добро може да прави всѣкий день и въ недѣля и въ понеделникъ. Само фарисеитѣ не работятъ въ недѣля. (Веселостъ). (Исчерпано е!)

Предсѣдатель: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори? (Не). Който не приема 9-й членъ, както стои въ доклада на комиссията, да си дигне ржката. (Никоѣй не дигна).

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 10. Избирателитѣ се свикватъ и избиранията ставатъ въ главнийтъ градъ на окръгътъ.

Но поради мѣстни нужди и за улеснение на избирателитѣ, по голѣмитѣ окръзи могатъ да бѣдѣтъ раздѣлени на нѣколко избирателни околии.

Въ таквъ случай избирателитѣ се свикватъ и избиранията ставатъ въ главния центръ на всѣка околия. Раздѣленieto на по голѣмитѣ окръзи на околии се извършва отъ надлѣжний окръженъ управителенъ съвѣтъ въ пълнийтъ му съставъ подъ предсѣдателството на окръжнийтъ управителъ. Всѣка избирателна околия трѣба да има не по малко отъ двѣ хиляди и не по много отъ шестъ хиляди къщи.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че тукъ трѣба да се исправи членътъ. Именно избирателнитѣ околии трѣба да ги опредѣли Нар. Събрание, а никакъ да не даваме право на администрацията да прави както си ще съ околитѣ, и да ставатъ изборитѣ както ѣ скимне. Много значи гдѣ е центрътъ на една околия, за това може би въ бѣдѣщата сессия да се опредѣли: гдѣ ще бѣдѣтъ центроветѣ на околитѣ и избирателнитѣ околии еднажъ за всѣкога ще се опредѣлятъ. За това да не предоставяме таково право на окръжнитѣ съвѣти, а самото Нар. Събрание да извърши това. Освѣнъ това менѣ ми се чини, че околитѣ трѣба да бѣдѣтъ толкова, щото не по долуга отъ 2000 къщи да се събиратъ да избиратъ, и да ги не правимъ да се пзбира въ една околия само единъ представителъ. Но околитѣ трѣба тѣй да се направятъ, щото никоя околия да не избира повече отъ 3 и по малко отъ двама представители. За единъ представителъ да нѣма околия.

Лазаръ Дуковъ: Комиссията, г-да, когато работяше тояъ законъ, имаше предъ видъ, да могатъ да се избиратъ и 1 и 3 представители. За това понеже знаемъ, че нейдѣ селата биватъ твърдѣ рѣдки и ако се събератъ повече села на едно мѣсто, то ще губятъ много време, ако на далечъ отиватъ, като единъ день трѣба за идение, другъ день тамъ

да бжде и трети денъ назадъ. И тъй ставатъ три деня. Ако ли не успѣятъ, ще трѣбать и за другата недѣля три деня и ставатъ 6 деня. И като имаме това предъ видъ и като искаме улеснението на народа, защото на населението денѣтъ сж скъпички, зарадъ туй го оставихме така и гдѣто види окр. съвѣтъ за добръ, да опредѣли центроветъ на избирателнитѣ околии и да опредѣли 2 или 3 да се избиратъ въ една околия. За това мисля, че е много добръ тъй, както го е направила комиссията.

М-ръ Каравеловъ: Азъ пакъ мисля, че тъй ще стане по хубаво, ако ограничимъ да не бждатъ по малко отъ двама представители въ една избирателна околия, и мисля, че ще се избиратъ по добри хора, когато една околия избира не едно, но двама. И второ трѣба да не предоставяме нищо на окр. съвѣти въ това отношение. Азъ вѣрвамъ, че тѣ сж много добри, но могатъ да влияятъ. За това именно Нар. Събрание трѣба да опредѣли центроветъ на околитѣ, ако не може сега, то въ бждщата сесия да се опредѣлятъ околитѣ. Въ принципъ да се рѣши, че центроветъ на околитѣ ще се опредѣлятъ отъ Н. С. и една околия не ще избира по малко отъ двама и повече отъ трима представители.

М-ръ Славейковъ: Хубаво е да мислимъ за улеснението на народа; но, г-да, помислете си, че колкото защитата на нарочнитѣ правдини е свята, толкова е и по мъчна. Именно день или два дени да изгуби единъ избирателъ, и дори до три деня, не е много. Освѣнтъ това азъ мисля, че такива затруднения ще се представятъ на твърдѣ малко мѣста. Тогава, когато съ малко трудъ се предоставя право, за да могатъ да се избиратъ двама души въ една околия, то по много челоѳци ще могатъ да се събиратъ и да си дадатъ гласа и ще бжде всѣкога по праведно. За това да се забѣлѣжи това начало, че всѣкога ще се избиратъ не повече отъ трима и не по малко отъ двама представители въ една избирателна околия. Защото единъ представитель може да бжде избранъ съвсѣмъ безсмисленно, а когато се събератъ по много хора, ще има повече разсуждение.

М-ръ Каравеловъ: Това трѣба да се каже така: „центроветъ и величината на избирателнитѣ околии, които трѣба да бждатъ не по малко отъ 4000 и не повече отъ 6000 къщи се опредѣляватъ отъ Нар. Събрание“. А сега за сега, ако не успѣемъ, тѣ ще се опредѣлятъ привременно отъ окр. съвѣти както лани.

П. Станчовъ: Азъ нѣма да се съглася съ казанното отъ г-на М-ра на финанситѣ, да оставимъ распреѣлението на околитѣ прямо на Нар. Събрание. Нар. Събрание е днесъ тука и нарежда този законъ, а утрѣ ще си отиде; тогавъ кой ще о-

предѣли избирателнитѣ околии? Ако има пригответено такова распреѣление, добръ; но за бждщата сесия, разбира се, че ще се направи, а за сега да си остане така.

М-ръ Каравеловъ: Да стане бѣлѣжка при законъ, че само догдѣто не се изработи това, ще распреѣлятъ окр. съвѣти околитѣ; но ние ще направимъ избирателнитѣ околии. Азъ искамъ да се направи въ тоя законъ само замѣчание, което да гласи така: „Нар. Събрание ще опредѣли и обѣма, и величината, и центроветъ на избирателнитѣ околии, които трѣба да бждатъ, не по малки отъ 4000 и не по голѣми отъ 6000 къщи.“

Бѣлѣжка. А привременно ги распреѣлятъ окр. съвѣти, догдѣто се изработи законъ за това.

Лазаръ Дуковъ: За напредъ не отказвамъ, когато изучимъ по добръ работата; но какъ ще опредѣлимъ тѣзи околии, догдѣто не вземемъ свѣдѣния отъ окръжнитѣ съвѣти? Азъ пакъ настоявамъ за онова, което е предвидѣла комиссията за добро, за да не затрудняваме хората като опредѣлимъ най малко 4000 къщи, а не 2000. Има мѣста много рѣдко населени, отъ които хората трѣба да вървятъ много далеко. Ако се събиратъ повече хора, истинна ще могатъ да избиратъ по хубави лица, но тогава ще става тъй, че селянетѣ ще отиватъ въ градищата, защото има много градища, които не могатъ да избиратъ двама представители, безъ да се присѣдинятъ при тѣхъ избиратели и отъ селата и тогава ще влияятъ повече на селскитѣ избиратели. (Гласове: Охо!) Ще отиватъ отъ гражданитѣ даже въ околитѣ да подкупватъ, гдѣто става агитаторство; а щомъ ги заведжтъ въ града, тѣзи прости селяне ще зяпатъ по два три деня въ града и ще имъ кажатъ лица, които тѣ никакъ не познаватъ. Тогава съ една рѣчь, казвамъ, че народа не остава свободенъ да избира когото иска. Това се разбира, като зематъ селянина двама или трима въ едно кюше и всѣки казва: азъ ти давамъ бюлетинтъ си, да го дадешъ въ кутията. А по селата въобще могатъ да се събиратъ предварително, могатъ да се съвѣтватъ кой челоѳкъ е способенъ да ги представлява въ камарата. За това да не правимъ затруднение на народа, защото ако селянетѣ отиватъ въ градищата, то онзи, за когото проповѣдватъ гражданитѣ, той ще бжде избранъ.

Стамболовъ: Азъ искамъ да забѣлѣжа, че г-нъ предговорившии дѣли народа на граждани и селяне, когато споредъ Конституцията въ България има само граждани. Моля г-на Лазара Дукова да прочете Конституцията еднажъ, дважъ и три пжти и ще разбере това. Що се касае за онова, че гражданетѣ проповѣдали лошо. това е лѣжа. Азъ мога да покажа на нѣкои градове, които сж въ честъ на народа; така

напр. въ София избраха Стоянова, Икономъ попъ Тодора; въ Търново — Славейкова, Каравелова. Тѣй сѣщо и въ други градове се избраха такива лица, за които селянетѣ сѣ били съгласни съ гражданитѣ, на чиито околии сѣ били присѣдинени. Трѣба да бждемъ въодушевени отъ по високи идеи, когато говоримъ и не трѣба да дѣлимъ народа на категории, защото каквито права иматъ едниѣ, такива права иматъ и другитѣ. Ние сме демократическа държава. Ние не сме Пруссия, нито Австрия, гдѣто 5000 граждани избиратъ единъ представител и 10,000 селяне пакъ единъ; но у насъ селянитѣ и гражданитѣ иматъ еднакви права. Чудно ви се види, като единъ избирателъ излиза да проповѣда, но не сте ли разбрали като християне, че именно проповѣдь е спасила свѣта и Богочеловѣкъ е слѣзвалъ на свѣта и съ проповѣдь го е спасилъ! Казвате, че нийдѣ ги насилватъ. Нийдѣ не е станало това. Напротивъ виждаме, че сѣ станали забѣлѣжвания тамъ, гдѣто сѣ били центроветѣ на околитѣ въ сѣлага; защото въ селскитѣ околии е могла да влиае администрацията. Ако въ единъ градъ се намиратъ двама лоши, всѣкога ще се намѣрятъ 1000 души добри. Азъ съмъ избранъ отъ сѣлска околия и мога да кажа по еднородно съгласие. Азъ прочее не разбирамъ това разнотласие между гражданетѣ и селянетѣ и ако вие така говорите, то не разбирате нуждитѣ на народа, не разбирате доброто на народа.

Но другъ е въпросътъ, като съмъ членъ отъ комисията, види се, че е трѣбало да придържамъ и азъ мнѣнието, което е писано тука; но азъ имахъ особено мнѣние. Азъ бѣхъ на тази идея, че непременно околитѣ не трѣба да бждатъ по малки отъ 4000 и не по голѣми отъ 6000 кѣщи, защото предполагамъ, че когато се избиратъ двама души, ще има конкуренция. Всѣко село ще предлага по едно лице, послѣ ще ги сравняватъ и ще се питатъ: защо отива този челоуѣкъ тамъ, какво ще прави той и отговаря ли той на законътъ. Най сѣтнѣ въ всѣко село има учителъ, има по 3—4 души развити, има хора, които могатъ да оцѣняватъ какво се изисква. Впрочемъ въ всѣкий случай, когато се ударятъ двѣ сили излиза нѣщо добро; а когато оставимъ едного да царува, излиза лошо. Така сѣ станали конституционитѣ учреждения, че народътъ кога се събира, направя таквизъ закони, които сѣ добри за страната. Въ конституционнитѣ държави, гдѣто има таквазъ конституция, като нашата, която гарантира свободата на свѣстѣта, свободата на словото, чрезъ които се осществяватъ стремленията на народитѣ и въ които споредъ Сенека: „homo res sacra homini“, тамъ такива нѣща като лѣжа е нѣщо немислимо. И така мисля Нар. Събрание, ако намѣри за добръ, да го приеме така, защото това е

за доброто на народа, а не за зло. (Гласове: съгласни.)

М-ръ Каравеловъ: Нѣмамъ нищо особено послѣ думитѣ на г-на Стамболова. Да се вотира.

Лазаръ Дуковъ: Г-нъ Стамболовъ съвсѣмъ се отдалечи отъ предмѣта. (Веселостъ). Азъ не хортувамъ, че гражданетѣ плащатъ, а селянетѣ не плащатъ. Това не съмъ казалъ. Той знае да говори краснорѣчиво, това му не отказвамъ. Азъ просто по простодушие казахъ това, като зная, че народа трѣба да не ходи на праздно. Именно за това казахъ, той бѣше съгласенъ да има околии и по 2000 кѣщи; а сега се съгласява съ други, и азъ се съгласявамъ. Друго нѣщо казахъ, че едни ходили да агитиратъ, други не ходили. Азъ за това го казахъ, защото зная за анкетната комисия, която ходи по вѣтъ и испита, че агитации сѣ ставали отъ страна на граждани, но никакъ не виждамъ да каза комисията, че отъ нѣкое село сѣ ходили да проповѣдатъ; граждани, които отъ Руссе дойдоха, отъ градоветѣ най сѣтнѣ съ торби раздаваха бюлетинитѣ. И тогава пакъ тукъ се избра анкетна комисия и напраздно се проважда да испитва и напраздно се мѣчихме да правимъ актове. Азъ не искамъ да разцѣпвамъ народа и ако комисията се е съгласила послѣ безъ насъ, тогава азъ не настоявамъ и съмъ готовъ да се присѣдиня; но азъ казахъ това за да не губи време народътъ, а не че съмъ искалъ да расцѣпвамъ народа, което никакъ не желая. Азъ моля г-на Стамболова да си земе тия думи назадъ, защото азъ не ги приемамъ и не сѣ мой.

М-ръ Каравеловъ: Защо се говори за агитациитѣ? Агитациитѣ въобще не сѣ запретени; само заплашвания, подкупувания и тѣмъ подобни сѣ запретени. А ония агитации, които щѣли да произлѣзатъ че околитѣ били така, или инакъ разцѣпени, това не е истина, защото ако околията е по малка, тогава ще има повече бюлетини написани, отъ това съмъ убѣденъ, че гдѣто се събиратъ повече хора, по не могатъ да ставатъ злоупотрѣбления; а гдѣто се събиратъ по малко, могатъ да злоупотрѣбляватъ. Тѣй щото тука си нѣма мѣстото да се говори и на злоупотрѣбления. Още това казвамъ, че центроветѣ на околитѣ трѣба да се опредѣлятъ отъ Нар. Събрание, а само привременно отъ окр. свѣти.

Стамболовъ: Нѣмаше да земамъ думата, ако да не бѣше казалъ г-нъ Л. Дуковъ, че азъ съмъ билъ хортувалъ за хатхръ; но само за това взехъ думата, за да обясня, че азъ нийдѣ не съмъ хортувалъ за хатхръ, но по убѣждение, както разбирамъ, че е по полезно за народа. А за този членъ зная, че въ комисията първото предложение бѣше отъ 4 до 6 хиляди кѣщи. Това нѣщо видѣхъ, че го придържатъ и други хора и азъ се присѣдинихъ къмъ тѣхъ.

Поддържамъ го по собственното си убѣждение, а не за хатаръ.

Що се касае за онова, гдѣто се каза, че Нар. Събрание трѣба да опредѣли центровѣтъ, съгласенъ съмъ; но трѣба за сега да се каже, че непременно окр. съвѣти трѣба да ги опредѣлятъ, защото въ случай че нѣма бѣдѣща сесия отъ това Събрание, кой ще опредѣли центрове на избирателнитѣ околии?

Председателъ: Давамъ на гласоподаване чл. 10 съ поправката.

(Чете поправката).

Мин. Каравеловъ: Да се приложи само това: „до изработването законъ за това раздѣлението ще стане отъ окр. съвѣти“.

Председателъ: Който не приема чл. 10 съ спомянатата поправка, която се допълни отъ г-на М-ра на Финансиитѣ да си дигне ржката. (Никой не дигна). Приетъ.

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 11. Въ окръжното избирателно събрание надзирава изборитѣ председателътъ на окръжния управителенъ съвѣтъ.

Въ избирателното събрание въ окръжний градъ надзирава изборитѣ председателътъ на Градското общинско управление.

Въ околийскитѣ избирателни събрания надзиратъ изборитѣ, по единъ въ всѣко събрание, председателътъ, дѣйствителнитѣ и почетни членове на окръжния управителенъ съвѣтъ, който се распорѣжда предварително за това.

Всѣкий отъ тия надзиратели открива избирателното събрание и предлага на присѣтвующитѣ избиратели немедленно да си избѣржтъ бюро. (Приема се).

(Чете):

Чл. 12. Бюрото на избирателното събрание състои: ако се избира единъ представителъ, отъ 1 председателъ, 2 члена и 2 писари; ако се избиратъ двама представители — отъ 1 председателъ, 4 члена и 4 писари; а ако се избиратъ трима представители — отъ 1 председателъ, 6 члена и 6 писари.

Кога се избиратъ двама представители, бюрото се раздѣля на двѣ секции и има двѣ избирателни кутии, а кога се избиратъ трима представители, то се раздѣля на три секции и има три избирателни кутии.

Въ опредѣления за почването на изборитѣ часъ присѣтвующитѣ избиратели предлагатъ и избиратъ членоветѣ на бюрото отъ грамотнитѣ лица изъ помежду си по вишегласие съ явно гласоподаване.

Кога бюрото се раздѣля на секции, председателъта назначава за всѣка секция по единъ председателствующий изъ помежду членоветѣ ѝ.

Тука гдѣто се каза относително когато се избира „единъ представителъ“, трѣба да се отхвърли, защото по горѣ приехме, че най малко 4000 къщи трѣба да има една околия. Слѣдователно нийдѣ не ще има да се избира единъ представителъ.

Председателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори върху чл. 12.? (Не желае). Който не приема 12-й чл. съ направената поправка да си дигне ржката. (Никой не дигна). Приетъ.

Докладчикъ: (Чете):

Чл. 13. Всичкитѣ членове на бюрото трѣба да присѣтвуютъ постоянно, догдѣ траятъ изборитѣ. (Приема се).

(Чете):

Чл. 14. Бюрото рѣшава привременно всичкитѣ недоразумѣния и препирни, които бихъ се породили по изборитѣ. Въ случай на голѣми безпорядѣци при изборитѣ, бюрото има право, подъ своя лична отговорностъ, да се отпраща чрезъ своя председателъ за помощъ къмъ административнитѣ и военнитѣ власти, които сж длѣжни да му указватъ потребното съдѣйствие. Рѣшенията на бюрото трѣба да бѣдѣтъ мотивирани. Всичкитѣ заявления, и тѣзи рѣшения се записватъ въ дневника; документитѣ и бюлетинитѣ, които се отнасятъ до заявленията и рѣшенията, се прилагатъ при дневника, като се скрѣпватъ отъ бюрото. (Приема се).

(Чете):

Чл. 15. Презъ всичкото време, догдѣто траятъ изборитѣ, по една официална копия отъ списъка на избирателитѣ стои на масата, при която засѣдава всѣка секция на бюрото. (Приема се).

(Чете):

Чл. 16. Никому не се допушта да гласоподава, ако не е записанъ въ избирателния списъкъ. (Приема се).

(Чете):

Чл. 17. Всѣкий избирателъ написва въ бюлетина си толкова имена, колкото представители трѣба да се избѣратъ отъ окръга, околията или града. Книгата на бюлетинитѣ трѣба да е бѣла и безъ никакъвъ вѣнкашенъ знакъ.

Д-ръ Беронъ: Тукъ азъ имамъ особено мнѣние въ комиссията, именно бюлетинитѣ да не бѣдѣтъ безъ никакъвъ знакъ, защото не е законно да се внасятъ отъ вѣтъ, а трѣба бюрото да ги дава съ единъ знакъ отъ него; да ли печатани или не, това е негова работа. Като се дадатъ такива билети отъ бюрото, тогава да се напишатъ имената на кандидатитѣ. По тоя начинъ никакво злоупотребление и никакво влияние, което може да се приготвяла умишленно, не ще може да се осществява. За това азъ предлагамъ, ако искате да се махнатъ такива злоупотребления, да се даватъ бѣли бюлетини отъ бюрото и въ мѣстото на изборитѣ всѣки да записва името на кандидатътъ, което да се пуца въ кутията. Оставамъ това на разсѣжданieto на Нар. Събрание.

Бръшляновъ: По горѣ приехме, че за улеснение на населението всѣки окръгъ може да се раздѣли на нѣколко избирателни околии, въ които ще се избиратъ по двама или трима представители. За

това не е нужда да се споменува да се записват на билетитѣ толкова представители, колкото се избиратъ отъ околията или града. Много по добръ ще бжде, ако се исхвърлятъ думитѣ „отъ окръга, околията или града“ а да се каже „само толкова представители, колкото трѣба да се избержтъ въ избирателната околия“. Тѣзи двѣ излишни думи да се исхвърлятъ.

Стамболовъ: Комиссията, когато съ вишегласие отхвърли предложението на г-на Берона, ржководила се е отъ нѣколко съображения. Първото бѣше туй, че бюрото, както знаете, не се избира отъ всичкитѣ избиратели, а отъ 20—30 души часътъ по 8, тогава може да стане като единъ видъ агитаторство при раздаването на тѣзи билети. Бюрото има право, когато стане нужда, да повиква военнитѣ власти. Това е голѣма привилегия, която се дава на бюрото за да не ставатъ безпорядъци, които могатъ да нарушатъ свободата на избирателитѣ. Най красното право на Конституцията е избирателното право, чрезъ което всѣки гражданинъ се ползува съ правдини, да ставатъ избори за общинскитѣ и окр. Съвѣти и за Нар. Събрание. За да бждтъ изборитѣ както трѣба, народа трѣба да проумѣва какъ ги прави; а както виждаме нашия народъ доста проумѣва. Азъ за себе си казвамъ, че кога ме е избиралъ народа, проумѣвалъ е кого избира и защо. Така е и за всѣкого отъ насъ. И чакъ тогазъ, кога се убѣди, че трѣба да се проводи Петко, а не Драганъ, защото Петко е по добръ отъ Драгана, чакъ тогазъ ще си пусне бюлетина въ кутията. Сега какъ иска г-нъ д-ръ Беронъ бюрото да прави; т. е. да пише на бѣлитѣ бюлетини единъ знакъ, да ги дава и пакъ да ги глѣда, тогава да ли съмъ свободенъ да гласоподавамъ какъто щж? Писалъ ли съмъ бюлетина самъ, или го е написалъ другъ за мене, това е моя работа.

Въ законътъ е казано, че ако нѣкой гласоподава за нѣкого и се надѣва да получи награда, нека се глоби. Значи, такива хора, които даватъ гласъ съ надѣжда да получатъ възнаграждение, за тѣхъ има наказание, а щомъ има наказание, не трѣба възнаграждение. Друго нѣщо е било въ Влашко, гдѣто за изборитѣ бюлетинитѣ се даватъ отъ бюротѣ. Стоятъ тамъ нѣколко души, глѣдатъ какво пишешъ и ако пишешъ име, което не искатъ, турятъ ти съ тибширъ единъ знакъ на дрѣката и кога излѣзешъ вънъ, ще те избиятъ хубаво. Такова нѣщо съмъ видѣлъ съ очитѣ си. (Веселостъ). Тая система взема г-нъ Беронъ отъ Влашко, но не е добра. Ние искаме да направимъ, щото никой да не знае, какво е написано вътрѣ и за това не трѣба да го пише тамъ, защото има страхливи хора, които не ще отидатъ тогава на изборитѣ. Вѣроятно е, че ако те бие нѣкой при изборитѣ, той може да се оправдае предъ

сжда, че е станала смѣтня и т. н. т. Но ако нѣкой пише бюлетината си въ къщата си, знае синътъ му, знайтъ роднинитѣ му и тогава го поднася на бюрото, което не трѣба да знае, гдѣ се е писалъ бюлетина, а когато се намѣри единъ бюлетинъ съ подписъ, трѣба да се исхвърля. Зарадъ туй именно се даватъ бюлетини съ знакъ, за да не могатъ да влизатъ билети безъ знакъ; но ние туряме знакъ тогава, когато ги приемаме. Ние имаме само 5 часа, и въ тѣзи 5 часа знаемъ, колко е трудно да туряшъ на бѣли бюлетини знакъ; тогава ще минатъ 5-тѣ часа и трѣба да се продължава самото гласоподавание додѣто се мръкне. За това по добръ е както се е практикувало до сега, и нѣма да влияе бюрото. Бюрото има да приема бюлетинитѣ, които внася всѣкий избирателъ. (Исчерпано е!)

Свящ. Радевъ: (Гласове: исчерпано е!) Защо да е исчерпано? Като членъ отъ комиссията има да забѣлѣжа това, че при първото редактиране на този членъ комиссията съ исклучение на двама или трима членове бѣше съгласна, щото този членъ се прие да гласи, че трѣба да има знакъ на бюлетинитѣ отъ бюрото. Послѣ при второто разглѣждане се отхвърли това, но комиссията не бѣше въ пълний си съставъ. Комиссията имаше предъ видъ първо да се отмахнатъ всички лошабини, които могатъ да произлѣзжтъ отъ това свободно даване бюлетини, като нѣматъ никакъвъ знакъ. Г-нъ Стамболовъ казва: съ какво право иматъ да питатъ членоветѣ на бюрото, отъ кого сж билетинитѣ. Защо пита анкетната комиссия въ Русчукъ, кой ти е далъ бюлетина? Тогава ще си противорѣчимъ. Азъ съмъ за това, да иматъ знакъ отъ бюрото и време има за това, когато членоветѣ на бюрото сж раздѣлени на секции.

Лазаръ Дуковъ: Азъ като членъ на тая комиссия присѣдинихъ се къмъ мнѣнието на г-на Д-ра Берона, който бѣше председателъ на комиссията за изб. законъ. Тогава видѣхме всинца, че е по добръ така и първо бѣше тѣй рѣшено. Но сега не е така. По долния членъ казва, че отъ 8 до 4 часа слѣдъ пладнѣ се подаватъ билетитѣ. Слѣдователно има 8 часа за предаване бюлетини; а ако бюрото раздѣлимъ на секции, то можемъ да успѣемъ да раздаваме бюлетинитѣ, или ако нестигне това време, можемъ да прибавимъ още единъ часъ. Но не се съгласявамъ да бждтъ бюлетинитѣ донесени отъ вънъ, ако искаме да прекратимъ тѣзи лоши послѣдци. Азъ мисля, че ако сж съ знакъ отъ бюрото, не ще има да се затрудняваме и още ще да бжде по добро, по здраво и по основателно. Ние искаме да допустнемъ агитациитѣ, но има много други мотиви, които ни каратъ да ги възбранимъ. За това азъ се присѣдинихъ къмъ г. доктора Берона.

Д-ръ Беронъ: Азъ ще кажа, че ако остане така, то ще се внасятъ бюлетини отъ вѣнъ, даже съ торби. Ако се приеме отъ Нар. Събрание добръ; ако ли не се приема, то нѣка рѣши сега както му е угодно.

Паничерскій: На основание на кое се основава Г-нъ Беронъ, като предлага едно такъво нѣщо, именно бюлетинитѣ да се даватъ отъ бюрото и да бждатъ съ нѣкакъвъ знакъ? Нѣма да влизамъ въ подробни разяснения, какви злоупотрѣбления ставатъ отъ това, защото Г-нъ Стамболовъ твърдѣ добръ разясни това. Само се чюдя на Г-на Д-ра Берона, който преди нѣколко засѣдания искаше да прави предложение: да ли е престѣпление, ако се правятъ билетитѣ отъ вѣнъ и той бѣше на мнѣние, че това не е престѣпление. И наистина не е, защото всѣки избирателъ трѣба да бжде съвършено свободенъ. Бюлетинитѣ нѣйдѣ се даватъ отъ бюрото само за улеснение на населението, а не затова, че никой не трѣба да зема друга книга; но никой законъ на свѣта не може да въспре нѣкому да напише бюлетина си у дома. Г-нъ Стамболовъ твърдѣ добръ разясни, че подиръ даванието бюлетинътъ се записва отъ членовѣтѣ на бюрото, за да не бжде фалшивъ.

Колкото за Г-на Лазара Дукова има да му кажа, че той не е видѣлъ по другитѣ страни какъ ставатъ изборитѣ и ако бѣше окжпанъ нѣйдѣ, както азъ, съ толумба, тогава не ще да предлага такова нѣщо.

М-ръ Каравеловъ: Това, което предлага г-нъ д-ръ Беронъ, ще произведе по голѣмъ шумъ. Вие давате на бюрото голѣми права. Каква ще бжде гаранцията, че бюрото не ще раздава и писани билети? Желателно би било, гдѣто стои предсѣдателътъ на бюрото, да нѣма шумъ; а всѣки избирателъ да писва бюлетинътъ си, гдѣто ще, и да го спуща въ кутията, и предсѣдателътъ или членътъ ще забѣлжватъ, че еди кой си е спускалъ бюлетина си.

Щомъ позволимъ споредъ предложението на г-на д-ра Берона, тогава ще хванатъ да гледатъ на билетитѣ, и какви злоупотрѣбления немогътъ да станатъ. Азъ мисля, че както лани и по-лани сме практиковали, не бѣше толкова лоше, и ако да станаха злоупотрѣбления, то само въ двѣ или три мѣста. За това по добръ е да вървимъ по испитания пѣтъ, отъ колкото да правимъ новъ.

Стамболовъ: Менѣ ми се струва, че когато казахъ, че комиссията се съгласи, казахъ една правда; и незная какъ нѣкои хора казватъ, че това било „ала-турка“. Ние бѣхме 9 души тогава въ комиссията, а при първото преглѣждане сж присѣдствovali 5 или 6 души.

Обръщамъ ви вниманието и върху друго едно нѣщо. Казва се, че законътъ запретава да крадешъ

и че ако крадешъ, ще се накажешъ; но никдѣ не е казано, че трѣба да свържешъ ржцѣтъ на хората за да не крадѣтъ. Г-нъ д-ръ Беронъ съ предложението си — да се даватъ билетитѣ отъ бюрото — си противорѣчи, когато въ законътъ вече е запретиено да агитиратъ общинскитѣ предсѣдатели и администрацията. Ако нѣкой агитира, ще се накаже съ двѣгодишенъ затворъ; слѣдователно комуто понася, нека агитира. Които съ насилване даватъ билети, даватъ се подъ сждъ и ако се не накажатъ, ако нѣма правосъдие, нѣма нито управление, както прилича. Ако дойдѣтъ 3000 избиратели отъ 6000 къщи, — но азъ съмъ увѣренъ, че ще дойдѣтъ и 6000, защото ние още непроумѣваме колко е голѣмо значението на единъ избирателъ, който пуца гласътъ си въ урната — тогава ако дохождатъ 6000 избиратели и всѣки пуца билета си, който има написани три имена; всички правятъ 6000 по 3=18000.

Казва се въ закона, че за да не ставатъ злоупотрѣбления, трѣба да се свършватъ изборитѣ въ единъ день. Така става и въ всичкитѣ свободни държави като Белгия и Франция; и да прочете човекъ 18000 имена трѣба 4 часа, и 6 часа да се приематъ ставатъ 10 часа. Притурете още 6 часа за раздаване бюлетинитѣ отъ бюрото и припомнете че при приемането ще стане гюрултия, понеже нѣкой отъ членовѣтѣ на бюрото ще иска да глѣда, да ли има тамъ знака на бюрото ще разгърнатъ да видятъ какво има вътрѣ, и тогава пропада всичкото тайно гласоподаване. Слѣдователно когато има законъ, който строго запрещава агитациитѣ и вмѣшательството на администрацията, то не трѣба да се боимъ.

Предсѣдателъ: Има още 9 души, които искатъ да говорятъ. (Гласове: исчерпано е!) Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още. (Не желае). Който не приема чл. 17-й съ направената поправка отъ г-нъ Бръшлянова, споредъ която се исхвърлятъ думитѣ: „отъ окржжието, околията или градътъ“ и се замѣстуватъ съ „избирателна околия“ да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете чл. 18.)

Чл. 18. Избирателитѣ се призоваватъ за гласоподаване община по община, или махала по махала и име по име по редътъ на избирателния списъкъ. Общинитѣ и махалитѣ се привикватъ по азбученъ редъ. Гласоподаването е тайно. Избирателътъ връчва бюлетинътъ си сжнатъ на предсѣдателя или предсѣдателствующий въ секцията, който слѣдъ като го скрѣпи съ подписътъ си, пуца го въ избирателната кутия, затворена преди почването на гласоподаването съ два разни затвора, на които единътъ ключъ държи предсѣдателя или предсѣдателствующий, а другия — членътъ надзирателъ.

Лазаръ Дуковъ: Върху този членъ нѣмамъ да говоря нищо.

Председателъ: Не ви давамъ дума. Тръба да говорите върху 18 членъ.

Лазаръ Дуновъ: Само искамъ да се жаловамъ, че не ми се даде по напредъ дума, за да кажа двѣ три думи.

Председателъ: Събранието рѣши и нѣма за какво да се жалвате. Има ли нѣкой да говори върху членъ 18? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание чл. 18? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете чл. 19:)

Чл. 19. Гласоподаването трае единъ день: отъ осемъ часа заранъта до четирѣ слѣдъ пладнѣ.

Щомъ се свърши гласоподаването пристъпва се веднага къмъ изброяването на гласовѣтъ по слѣдующий начинъ: избирателната кутия се отваря въ присѣдствіето на избирателитѣ и се провѣрва числото на бюлетинитѣ, което, ако не е еднакво съ числото на гласоподавачитѣ, забѣлѣзва се това въ дневника.

Калчо Пасковъ: Азъ само искамъ да зная това. Тука се казва, че въ единъ день се свършва; но ако не може да се свърши до 4 часа и ако остане още нѣкой да гласоподава, прекратява ли се гласоподаването? (Гласове: да.)

Докладчикъ: Разбира се че се прекратява и до сега ставаше така. Щомъ до 4 часа трае гласоподаването, а има още избиратели, прекратява се изберѣтъ.

Стамболовъ: Както виждате, г-да, даде се много време отъ 8 до 4 часа послѣ пладнѣ, и още това трѣба да си припомните, че и друго нѣщо направихме. Ако се избератъ 2 представители, то се правятъ двѣ секции, за трима представители — 3 секции и слѣдователно, ако има 1500 души на една секция, то въ расстояние на 8 часа ще могатъ да си пуснатъ билетитѣ, а 3-тѣ секции могатъ да приематъ на 4500 души бюлетинитѣ. Ако се не опредѣлятъ часоветѣ, кога ще се свърши, тогавъ какво ще стане? Ще стане, че може да се гласоподава до средъ нощъ, и ако се остави за другий день, тогава може да стане подмжкване вжтрѣ въ кутията. Заради туй най хубаво е, като се вземе въ внимание, че има секции и че на всѣка нѣма да гласоподаватъ по вече отъ 1000 души, да се остави както е въ закона.

Недѣлковичъ: Както и да е азъ мисля, че 8 часа е малко и предлагамъ да се приеме отъ 8 часа заранъ до 6 часа вечеръ.

Свящ. Драгановъ: Азъ никакъ немогъ да се съглася да се продължи. Тогавъ ще става лошо за провѣрването. Азъ вѣрвамъ, че отъ 8 часа заранъ до 4 часа вечеръ, ако се намиратъ тамъ избирателитѣ и ако сами тѣ не ставатъ причина на закъсняването, то може да се свърши; но ако дойдатъ подиръ отъ 12 часа, то сѣ сами криви, а изборитѣ

трѣба да се свършатъ въ единъ день.

Свящ. Радевъ: Комиссията много мисляше върху този членъ и нѣкои мислѣха да се продължи до 6 часа; но като се помисли, че още трѣба провѣрване, което ако се продължи до другий день, то може да ставатъ злоупотрѣбления и вмѣсто Стоянъ може да излѣзе избранъ Драганъ, за това комиссията рѣши да се свърши до 4 часа.

Председателъ: Давамъ на гласоподаване. Който не приема чл. 19, както стои въ проекта, да си дигне ржката. (Никой). Значи прието.

Докладъ: (Чете:)

Чл. 20. Бюрото слѣдъ това назначава измежду книжовнитѣ присѣдствующи избиратели по двама за всѣка секция, за да помагатъ при изброяването на гласовѣтъ. Въ всѣка секция единъ отъ назначенитѣ за изброяване на гласовѣтъ прочита всѣкий бюлетинъ съ високъ гласъ и го предава другиму отъ членовѣтъ на секцията за провѣрване; показанитѣ въ бюлетинитѣ имена се записватъ на листове приготвени нарочно за това.

Председателя на бюрото надзирава по секциитѣ изброяването на гласовѣтъ. (Приема се.)

Чл. 21. Бюлетинитѣ, въ които сѣ написани повече или по малко имена отъ колкото е числото на народнитѣ представители, които трѣба да се избератъ, броятъ се за дѣйствиелни; само повечето имена, които слѣдватъ слѣдъ потребното число, се отхвърлятъ (заличаватъ).

Празднитѣ бюлетини или ония, които не показватъ ясно избираемото лице, или ония, които не сѣ написани на официалний языкъ, или пакъ ония, въ които е подписано името на самия гласоподавачъ, броятъ се за недѣйствиелни и се прилагатъ при дневника.

М-ръ Каравеловъ: Азъ бихъ желалъ да ми разясни комиссията думитѣ: „само повечето имена, които слѣдватъ слѣдъ потребното число, се отхвърлятъ.“

Докладъ: Ако се избератъ двама представители въ една околия, а сѣ написани 4-ма, тогава бюрото ще чете двѣтѣ първи имена, а другитѣ заличава.

М-ръ Каравеловъ: Подобрѣ ако се пишатъ 4 имена, но, разбира се, тѣ които иматъ повече гласове и ще иматъ преимущество. (Гласове: не!)

Свящ. Бобошевский: Тукъ въ 21 членъ, втора алинея, стои: „гдѣто гласоподавателя самъ си е подписалъ името.“ Но отъ гдѣ ще се знае, че едикои си написалъ своето име, като бюлетинитѣ се пропускатъ въ кутията, безъ да се отварятъ?

Стамболовъ: При изборитѣ станаха нѣколко такива случаи, че нѣкои казватъ наприм. азъ Петръ Ивановъ избирамъ Драгана Стоянова. Такъвъ бюлетинъ трѣба да се унищожи, защото туй гласуване не е вече тайно, но явно. Азъ могъ да се договоря съ нѣкого да ми даде възнаграждение, за да гласувамъ за него и за да докажа, че за него съмъ гласувалъ, подписвамъ се: азъ Стефанъ Стамболовъ избирамъ едикого си. Такова нѣщо да се запрети.

Баларевъ : Отъ горния членъ когато сж написани по много имена, отъ колкото трѣбать, то, азъ мисля, най хубаво ще бжде да си останатъ бюлетинитѣ бѣли книги и трѣба да се унищожатъ. Защото ако нѣкой напише повече имена отъ колкото трѣбать, то никой не ще да знае, кои сж по волята на гласоподавателя. А дали да се смѣтатъ за бѣли, на които сж подписани имената на избирателитѣ, азъ несъмъ съгласенъ; но трѣба да се зематъ за дѣйствителни. Азъ можъ всекога свободно да кажъ, кого съмъ избралъ. Улѣдователно тѣ да се считатъ за дѣйствителни, а ония съ повече имена за бѣли.

Д-ръ Беронъ : Добрѣ; тогава трѣба да се знае, че който тури името си при оногова, когото избира, се наказва, и че никой нѣма право да казва името на оногова, когото избира.

Стамболовъ : Ако нѣкой пише 4 имена на бюлетината на мѣсто двѣ, то тѣзи които, най много обича, пише ги на първото мѣсто. За това като се върви по естественното чувство на човѣка, можемъ да проумѣемъ, че които сж писани на първо мѣсто, тѣ да бждатъ избрани. Щото се касае за бюлетинитѣ съ подписъ, това се счита явно гласуване, а то е нарушение на закона, който предписва тайното гласуване и за това той трѣба да получи наказание, че гласътъ му не се зима въ внимание, за да не се подписва други пътъ.

Бръшляновъ : Когато свящ. Бобошевский подигна въпроса за подписване името, то разбирамъ, че този гласоподавачъ е написалъ себе си да бжде избранъ. Така се разбираше отъ редакцията на този членъ.

На това г. Стамболовъ даде съвсѣмъ друго тълкование. А изискуемый смисълъ може да се разбере само когато кажемъ: „и името на гласоподавача.“ Когато нѣма „и,“ се разбира, че самъ себе си е написалъ, да бжде избранъ.

Баларевъ : Самъ г. Стамболовъ, когато говори попереди, каза, че ако на бюлетината сж написани 4 имена, а трѣба да бждатъ двѣ, чини му се, двѣтѣ които сж понапредъ написани, лѣжатъ повече на сърдцето на гласоподавача. Но понеже само му се чини, че е така, тогава то още не е достаточенъ мотивъ да се тури въ закона.

Грънчаровъ : Ако бѣше казано: „когато е написано името на самия гласоподавачъ“, тогава можеше да се разбира, че той самъ себе си кандидира; но тука е казано: „подписано.“ Значи, че той писалъ други лица, но подписалъ себе си. Такъва бюлетина не може да се счита за дѣйствителна, защото тука е нарушение на тайното гласуване.

Д-ръ Беронъ : Това щѣхъ да кажа и азъ, което каза г-нъ Грънчаровъ, защото тукъ не стои писано, но подписано.

Предсѣдатель : Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не желаетъ). Който не приема тоя членъ, да си дигне ржката? (Приема се).

Докладчикъ : (Чете) :

Чл. 22. Щомъ се изброятъ гласовѣтъ, резултата на гласоподаването се съобщава за всеобщо знание, и бюлетинитѣ, освѣнъ ония, които поради недѣйствителността си сж приложени при дневника, изгарятъ се въ присѣствието на избирателитѣ. (Приема се.)

Чл. 23. Дневника на изборитѣ се съставя въ два екземпляра, които се предаватъ на окръжния управителенъ съвѣтъ. (Приема се.)

Чл. 24. Окръжния управителенъ съвѣтъ, споредъ обявения резултатъ на изборитѣ, съгласно съ членъ 21 отъ тоя законъ, прогласява за народни представители ония, които сж добили най много гласове; но слѣдъ първото гласоподаване никой не се счита за избранъ и не се прогласява за народенъ представителъ, ако не е добилъ поне една четвъртина гласове отъ цѣлото число на избирателитѣ, означени въ списъцитѣ.

Въ послѣдния случай изборитѣ се повтарятъ въ слѣдующата недѣля слѣдъ обявлението на резултата отъ първитѣ избори и тогава ония избрани, които добиятъ най много гласове, броятъ се избрани за народни представители. Въ случай на равноголасие въпросътъ се рѣшава по жребие отъ окръжния управителенъ съвѣтъ. (Приема се.)

Чл. 25. Щомъ се прогласи резултата на изборитѣ и на избранитѣ народни представители, едина екземпляръ отъ дневника за изборитѣ съ приложениѣ при него документи се препраща до предсѣдателя на Народното Събрание, а другия екземпляръ остава въ окръжния управителенъ съвѣтъ. (Приема се.)

Чл. 26. Изборитѣ се провѣрватъ отъ Народното Събрание, което е единствения сѣдия за тѣхната правилностъ и дѣйствителностъ.

Стефанъ Поповъ : Предлагамъ, ако е възможно, да се запрещава да не ставатъ изборитѣ въ полицейски домове, защото тамъ администрацията най лесно може да влияе на избирателитѣ. А народътъ глѣда на тѣзи домове като плашителни нѣща. За това по хубаво да ставатъ изборитѣ на други мѣста. Освѣнъ това има жандарми, пристави и други лица, които могатъ твърдѣ лесно да влияятъ.

Предсѣд. : Послѣ можете да направите таково предложение.

П. Станчевъ : Съгласно съ Правилника предлагамъ да се распусни засѣданието.

Предсѣд. : Частъ е 6. Както знае Нар. Събрание вчера се чете прошенето на Г. Калча Симеонова, съ което иска отпускъ и се рѣши да представи свидѣтелство отъ доктора. Той представи днесъ медицинско свидѣтелство отъ Д-ра Берона, което ще се прочете.

Секр. Радославовъ : (Чете) :

До Г-на Председателя на Нар. Събрание.

Прошение.

Подписанный се чувствавамъ въ болѣзнено състояние, отъ което не можъ да засѣдавамъ въ Събраниято, за това имамъ честь да моля Нар. Събрание да ми даде отпускъ отъ днесъ до свършването на настоящата сесия, за да можъ да си отида по съ време, като се боя да не би да се усили болѣстѣта ми по вече.

Съ почитание

Калчо Симеоновъ.

София, 8 Декемврий 1880 год.

Медицинско свидѣтелство.

Г-нъ Калчо Симеоновъ страдае отъ нѣкое време насамъ отъ една гърдна болѣстъ Catharh bronhial, сжщо страдае отъ една седмица отъ едно хроническо запаление въ стомаха и чрвата Gastrocn-teritis. А за да може да се лѣкува систематически и да има съотвѣтственната диететическа храна, необходимо е да се завърне у дома си. За това му се дава това свидѣтелство, за да му служи за потрѣба.

София, 9 Декемврий 1880 год.

Д-ръ В. Беронъ.

Павелъ Поповъ: Азъ незная, до колко е болѣнъ този чловѣкъ. Той влиза въ кахвенето и вчера го видѣхъ играеше табла.

Д-ръ Беронъ: Той бѣше болѣнъ и въ гърдитѣ и азъ го лѣчихъ по напредъ; а колкото за болѣстѣта му на чрвата и стомаха, тя е по нова — другата е вѣтха.

Славейковъ: Но понеже стои въ свидѣтелството отъ нѣколко дни на, самъ, това не е хубаво направено.

Предсѣд.: Приема ли Нар. Събрание да се даде отпускъ на Г. Калча Симеонова до края на сесията? (Приема.) Който не приема да си дигне ржката. (Малицина.)

Ненко Храновъ: Азъ бѣхъ направилъ запитване до г. М-ра на Правосъдието, но и до днесъ не съмъ получилъ отговоръ. Желая на дневния редъ утрѣ това да бжде; или бюрото още не е съобщило това на г. М-ра?

Предсѣд.: Вашето запитване е съобщено на г. М-ра.

М-ръ Каравеловъ: Азъ ще ви отговоря.

Предсѣд.: Слѣдователно този отговоръ остава на дневния редъ, слѣдъ исчерпването на сегашния дневенъ редъ, който сме захванали и ако е готовъ надлѣжния Министръ. Сега засѣданието се затваря.

Конецъ 6 часѣтъ.

Председатель: **Н. Сукнаровъ.**

Подпредседатели: { **С. Стамболовъ.**
Т. Пановъ.

Секретари: { **Ив. Даневъ.**
Хр. Баларевъ.
В. П. Золотовъ.
Хр. Бръснаровъ.
П. Станчовъ.
Хр. Грънчаровъ.
Райчо Поповъ.
В. Радославовъ.

Управитель на стенографическото бюро **А. Безеншекъ.**